Sveriges ekonomi

Statistiskt perspektiv

Statistiska centralbyrån Statistics Sweden

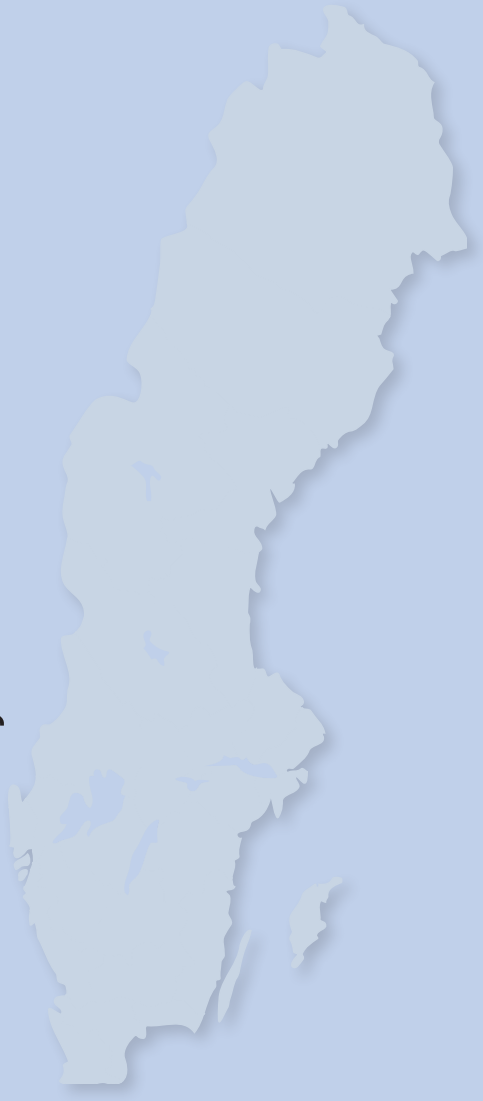

Ur innehållet:

Konsumtionen höll BNP-tillväxten uppe .....sid 3
Den svenska ekonomin höll någorlunda fart under tredje kvartalet. Den huvudsakliga drivkraften för tillväxten var inhemsk konsumtion, trots ett högt hushållssparande. För näringslivet ökade produktionen inom både varu- och tjänsteproducerande branscher. Arbetade timmar minskade inom de varuproducerande branscherna vilket innebär att det är en ökad produktivitet som ligger bakom produktionsökningen.

Världsekonomin i otakt.....sid 4
Återhämtningen från finanskrisen vilar fortsatt på en bräcklig grund för världsekonomin. Konjunktursignalerna är spretiga med en positiv tendens i USA och Kina, men fortsatt trögt i Europa. Den svenska ekonomin, som efter exportfallet sista kvartalet i fjol på nytt visat styrka, dras de senaste månaderna med påtagligt svaga indikatorer för den svenska konjunkturen.

Stor lagereffekt under finanskrisen.....sid 20
Lagerinvesteringarna och därmed lagerstockarna har minskat något i svensk ekonomi jämfört med början av 90-talet. Sett över tiden har lagerinvesteringarna inte haft någon betydande effekt på BNP-utvecklingen. Däremot har lagerinvesteringarna fluktuerat en hel del på kort sikt och har i perioder haft stor effekt på framförallt de kvartalsvisa BNP-förändringarna. Särskilt under finanskrisen var lagrens bidrag till BNP-förändringen stort, både jämfört med andra länder och med konjunktursvängningarna runt år 2000.

Nummer 4•2012

Innehåll

Sammanfattning 3
Internationell utblick 4
Export och import 5
Konsumtion 7
Investeringar 10
Näringsliv 12
Arbetsmarknad 16
Nytt produktionsindex över näringslivet 19
Lager och konjunktur 20
Summary 24

SCB-Indikatorer

Webbpublikationen SCB-Indikatorer utkommer omkring den första i varje månad (utom i augusti) och ger en översikt av konjunkturläget, baserad på de färskaste siffrorna. Du hittar den på www.scb.se. Välj Hitta statistik, SCB-Indikatorer.

Sammanfattning

Konsumtionen höll BNP-tillväxten uppe

Den svenska ekonomin höll någorlunda fart under tredje kvartalet. Den huvudsakliga drivkraften för tillväxten var inhemsk konsumtion, trots ett högt hushållssparande. För näringslivet ökade produktionen inom både varu- och tjänsteproducerande branscher. Arbetade timmar minskade inom de varuproducerande branscherna vilket innebär att det är en ökad produktivitet som ligger bakom produktionsökningen.

Säsongrensat och jämförd med andra kvartalet steg BNP med 0,5 procent tredje kvartalet. Det är en förhållandevis god siffra sett i ett längre perspektiv. Den genomsnittliga tillväxten per kvartal var knappa 0,6 procent sedan år 2000. Den svenska ekonomin står sig även väl i ett internationellt perspektiv men tillhör inte längre de allra snabbast växande länderna. Tredje kvartalet sjönk euroområdets BNP med 0,1 procent jämfört med kvartalet innan. I USA växte BNP med 0,7 procent.

Bruttonationalprodukten (BNP) samt arbetade timmar i hela ekonomin
Procentuell förändring från föregående kvartal. Säsongrensad BNP och arbetade timmar

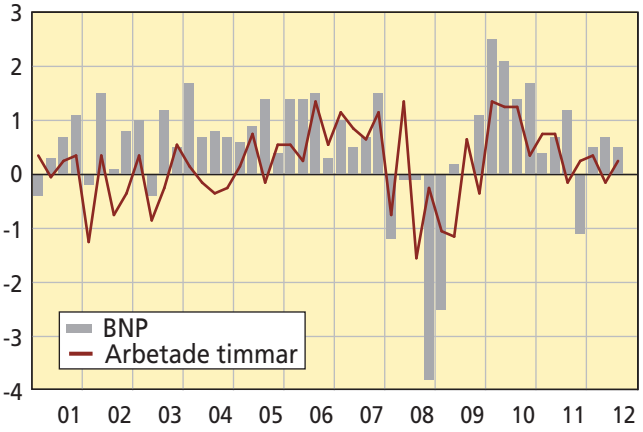

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Återhämtningen efter finanskrisen vilar fortsatt på en bräcklig grund för världsekonomin. Konjunktursignalerna är spretiga med en positiv tendens i USA och Kina, medan tillväxten fortsatt går trögt i Europa. Den svenska ekonomin, som efter exportfallet sista kvartalet i fjol på nytt visat styrka, dras de senaste månaderna med påtagligt svaga indikatorer för den svenska konjunkturen. Emellertid var undertonen i den svenska varuexporten relativt god under sensommaren. Tredje kvartalet utvecklades Sveriges varuexport, som helhet, starkare än världshandeln och var betydligt bättre än andra industriländer. Mätt i årstakt var utvecklingen visserligen negativ, men det beror i första hand på en kraftig nedgång fjärde kvartalet i fjol. Även importen minskade i årstakt, dock inte lika mycket som exporten vilket innebar att utrikeshandeln med varor lämnade ett negativt bidrag till BNP-tillväxten. På tjänstesidan sjönk både export och import i årstakt och då nedgången för exporten var större påverkade även tjänstehandeln tillväxten negativt.

Hushållskonsumtionen har tappat viss fart de senaste kvartalen, och ökade svagt tredje kvartalet. Efter en stillastående konsumtionsutveckling andra kvartalet, var ökningen korrigerat för säsongvariationer 0,2 procent mellan andra och tredje kvartalet. Trots den svaga ökningstakten var hushållskonsumtionen den starkaste drivkraften bakom den ekonomiska tillväxten med ett bidrag på 0,7 procentenheter tredje kvartalet. Därutöver bidrog den offentliga konsumtionen positivt till BNP-utvecklingen med 0,3 procentenheter. Gapet mellan hushållens reala inkomstökningar och konsumtionsutgifterna har ökat betydligt jämfört med kvartalen innan, vilket är en indikation på att hushållen är mer försiktiga och prioriterar ett överskott i hushållsbudgeten.

Inom näringslivet ökade produktionen svagt tredje kvartalet jämfört med kvartalet innan. Trots att konjunkturen dämpades under hösten så höll företagen emot skapligt till och med tredje kvartalets utgång. Både varuproduktion och tjänsteproduktion bidrog positivt till näringslivets produktionsökning.

De fasta bruttoinvesteringarna har noterat två lite svagare kvartal. Tredje kvartalet bjöd inte på några större överraskningar utan i likhet med föregående kvartal präglades utvecklingen av avmattning. Det var framför allt bostadsinvesteringar som visade en svag utveckling.

Arbetskraftsutbudet fortsatte att öka tredje kvartalet, huvudsakligen till följd av att fler personer sökte arbete. Det ökade utbudet har huvudsakligen inneburit en högre arbetslöshet, som nu ökade kraftigare än föregående kvartal. Sysselsättningen ökade svagt tredje kvartalet, medan antalet varsel steg kraftfullt framförallt i slutet av kvartalet.

Lagerinvesteringarna och därmed lagerstockarna har totalt sett minskat något jämfört med början av 90-talet. I ett långt perspektiv har lagerinvesteringarna inte haft någon betydande effekt på BNP-utvecklingen. Däremot har lagerinvesteringarna fluktuerat en hel del på kort sikt och har i perioder haft mycket stor effekt på främst de kvartalsvisa BNP-förändringarna. Särskilt under finanskrisen var lagrens bidrag till BNP-förändringen stort, både jämfört med andra länder och med konjunktursvängningarna runt år 2000. En studie om lagerinvesteringar och konjunktur redovisas i en temaartikel.

Internationell utblick

Världsekonomin i otakt

Återhämtningen från finanskrisen vilar fortsatt på en bräcklig grund för världsekonomin. Konjunktursignalerna är spretiga med en positiv tendens i USA och Kina, men fortsatt trögt i Europa. Den svenska ekonomin, som efter exportfallet sista kvartalet i fjol på nytt visat styrka, dras de senaste månaderna med påtagligt svaga indikatorer för den svenska konjunkturen.

Svensk ekonomi har sedan finanskrisen varit en av de allra starkaste i Europa. Inte minst tack vare bra draghjälp från våra grannländer i norra Europa. Den bilden har delvis förändrats under året när kronan stärkts och konjunkturförsvagningen nått flera av grannländerna. Det är inte bara den konkurrensutsatta industrin som riskerar att dras med i den globala konjunkturförsvagningen denna gång utan oron i omvärlden ser även ut att slå mot svensk tjänstesektor.

BNP-tillväxt
Procentuell förändring från föregående kvartal. Säsongrensade värden

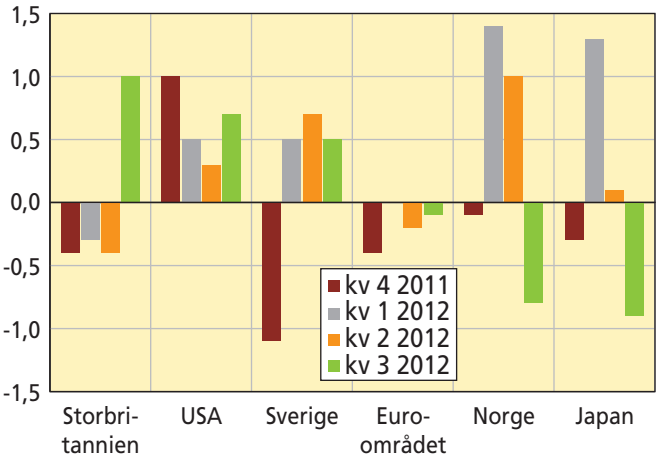

Källa: Eurostat

Data t.o.m. tredje kvartalet 2012

Ljusare utsikter i USA

USA:s BNP-tillväxt för tredje kvartalet accelererade till 2,7 procent, enligt amerikansk standardredovisning där kvartalstakten räknas upp till årstakt. Bidragen till tillväxten kom från flera komponenter men utmärkande var de federala försvarsutgifterna som ökade med 13 procent och uppbyggnad av företagens varulager, exklusive jordbruk, som tillsammans drog upp BNP-tillväxten med 1,8 procentenheter. I relation till andra utvecklade länder är tillväxtsiffran en ljuspunkt men den underliggande styrkan kan betvivlas. Lagerinvesteringarna kan i längden inte hålla tillväxten uppe och försvarsutgifterna kan inte fortsätta att öka i samma omfattning, inte minst i spåren av det så kallade fiskala stupet (eng. fiscal cliff) som riskerar att träda i kraft med en återstramande finanspolitik från årsskiftet.

Återhämtningen efter finanskrisen fortsatte därmed i USA men den har varit svag i perspektiv till den expansiva penningpolitik som bedrivits med nollränta och mer därtill i form av kvantitativa lättnader. Sedan bottennoteringen under 2009 har BNP-tillväxten i genomsnitt varit lite över 2 procent per år och arbetslösheten har sjunkit från 10 procent till drygt 8 procent. Återhämtningen har varit långsam i ett historiskt perspektiv och tillväxten inte tillräckligt hög för att få ned arbetslösheten från historiskt höga nivåer. Ljusare utsikter framträder däremot från bostadssektorn, som var roten till problemet ifrån finanskrisen. Ökningar har noterats för såväl bostadsförsäljning, bostadspriser som för bostadsbyggandet sedan i början av året.

Fortsatt stiltje i Europa

Det går fortsatt trögt för tillväxten i Europa. BNP-tillväxten för euroområdet sjönk svagt tredje kvartalet. Jämfört med kvartalet innan var hushållens konsumtion oförändrad, investeringarna sjönk och exporten ökade något mer än importen och gav ett nettobidrag till euroområdets svaga BNP-utfall. De krisdrabbade länderna i södra Europa befinner sig fortsatt i recession samtidigt har tillväxten stagnerat i de centralare regionerna med tyngdpunkt på Tyskland och Frankrike. I Norden visade både Danmark och Finland en fortsatt svag BNP-utveckling och Norges BNP, som tidigare varit en av de starkare i Europa, tappade hela 0,8 procent till följd av produktionsstörningar inom oljesektorn. BNP-tillväxten för norska fastlandet ökade emellertid med 0,7 procent jämfört med kvartalet innan. Den högsta BNP-tillväxten i Europa återfinns i de baltiska länderna. Storbritannien fick, med stöd av olympiska spelen, ett rejält tillväxtlyft tredje kvartalet. BNP-tillväxten steg 1,0 procent i kvartalstakt efter tre kvartal i rad med negativ BNP-utveckling.

Japan på randen till recession

Den japanska tillverkningsindustrin är, i spåren av en konflikt med Kina, på väg att leda världens tredje största ekonomi mot recession, mätt som två kvartal i rad med negativ BNP-tillväxt. Tillväxten sjönk tredje kvartalet med 0,9 procent i kvartalstakt, den svagaste tillväxttakten sedan tsunamin första kvartalet 2011. BNP har visat en volatil utveckling till följd av återuppbyggnaden av landet. Exporten var den svagaste tillväxtkomponenten tredje kvartalet.

Den kinesiska ekonomin växte med 7,4 procent på årsbasis under tredje kvartalet. Det var visserligen en inbromsad tillväxttakt för sjunde kvartalet i följd, men det är första halvåret som drar ned. BNP-tillväxten har varit stigande under året i säsongrensad kvartalstakt. Ekonomin har stabiliserats och det finns flera positiva tecken från bland annat en ökad utrikeshandel. Tillväxtens sammansättning har också förändrats under året mot en mer hållbar utveckling med ökade bidrag från inhemsk konsumtion och mindre från investeringar.

Kontaktperson: Martin Daniels, 08-506 942 64

Export och import

Jämförelsevis stark export

Sveriges varuexport utvecklades under tredje kvartalet starkare än världshandeln och betydligt bättre än andra industriländer. Mätt i årstakt var utvecklingen visserligen negativ, men detta beror i första hand på en kraftig nedgång under fjärde kvartalet i fjol. Även importen minskade i årstakt, dock inte lika mycket som exporten vilket innebar att utrikeshandeln med varor lämnade ett negativt bidrag till BNP-tillväxten. På tjänstesidan sjönk både export och import i årstakt och då nedgången för exporten var större påverkade även tjänstehandeln tillväxten negativt.

Inbromsningen i världsekonomin börjar nu på allvar märkas i världshandeln som saktade in ordentligt under tredje kvartalet. Den globala varuhandeln sjönk enligt nederländska CPB:s World Trade Monitor med 0,2 procent jämfört med andra kvartalet, rensat för säsongeffekter. Handelsvolymen minskade kraftigast i de utvecklade industriländerna men sjönk tillbaka något även i tillväxtländerna. Mot bakgrund av detta måste den svenska exporten sägas ha utvecklats mycket starkt. Varuexporten ökade med 0,3 procent från andra kvartalet vilket är långt bättre än de utvecklade ländernas samlade export som istället sjönk med 1,0 procent. Bland industriländerna var det främst Japan som drog ner utvecklingen medan euroområdet utmärkte sig positivt med en uppgång i ungefär samma storlek som Sveriges.

Global varuexport
Procentuell volymförändring jämfört med föregående kvartal. Säsongrensade värden

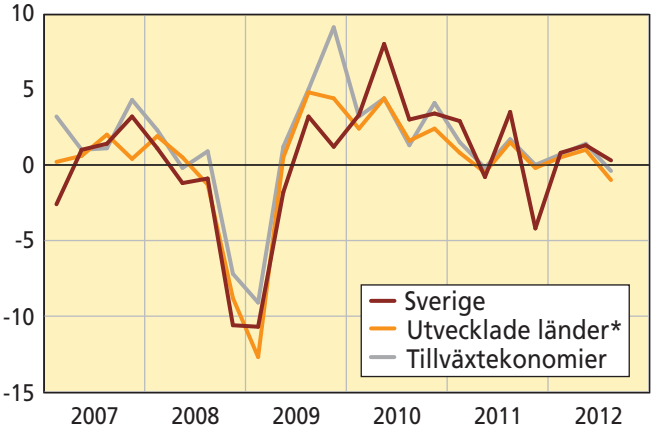

Källa: Nationalräkenskaperna och CPB — *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

** En term som IMF använder för att beskriva utvecklade länder "advanced economies". De karaktäriseras av en hög nivå på BNP/capita samt en hög grad av industrialisering.*

Det gångna kvartalet var det svagaste för världshandeln sedan finanskrisen, men utvecklingen under perioden är hoppingivande. Efter en stor nedgång i juni inleddes tredje kvartalet med fortsatt minskad handel i både industriländer och utvecklingsländer i juli. I augusti kom en stabilisering med oförändrad handel innan kvartalet avslutades bra med en ganska stor uppgång i september, främst tack vare starkt ökad handel i de asiatiska tillväxtekonomierna.

Svag export över året

I motsats till de senaste årens trend så utvecklades den svenska tjänsteexporten betydligt svagare än varuexporten och sjönk med 0,3 procent i kvartalstakt. Då varuexporten är mer än dubbelt så stor som tjänsteexporten ökade ändå den totala exporten med 0,1 procent. I kombination med att importen sjönk med 0,6 procent innebar det att exportnettot gav ett positivt bidrag till BNP-utvecklingen från andra till tredje kvartalet.

Export av varor respektive tjänster
Procentuell volymförändring jämfört med föregående kvartal. Säsongrensade värden

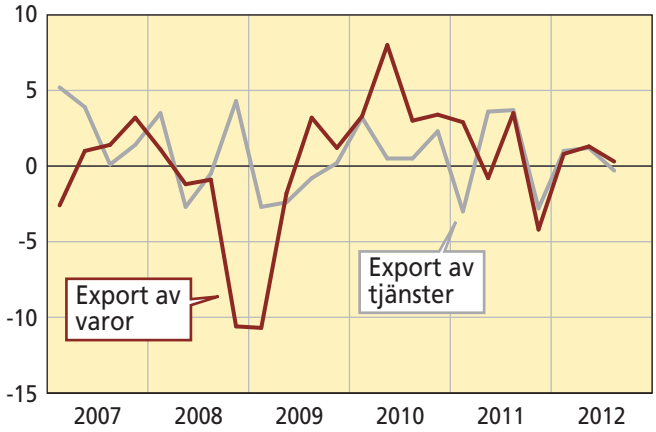

Källa: Nationalräkenskaperna — *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Mätt över fyra kvartal var utvecklingen betydligt sämre och exportnettot var i detta perspektiv det största sänket för BNP-tillväxten. Orsaken var en svag utveckling för exporten som minskade med hela 2,3 procent jämfört med tredje kvartalet i fjol. Importen backade betydligt mindre och nettoexporten drog ned BNP-tillväxten med hela 0,9 procentenheter.

Som beskrivits ovan gick dock exporten inte dåligt tredje kvartalet i år. Den svaga årsutvecklingen beror istället på att exporten sjönk kraftigt under fjärde kvartalet i fjol. Trots att exporten ökat kontinuerligt sedan dess har raset inte återhämtats, vilket alltså innebär en dålig årsutveckling trots att exporten fortsatte att öka i hygglig takt. Man ska dessutom komma ihåg att exporten gick mycket starkt tredje kvartalet 2011 vilket gör att jämförelseperioden är svår att matcha.

Varuexporten sänkte tillväxten

Nettoexportens stora negativa bidrag till BNP-tillväxten i årstakt beror främst på att handeln med varor var betydligt svagare än tredje kvartalet i fjol. Exporten sjönk med 2,8 procent, främst på grund av starkt minskad export av verkstadsvaror, särskilt elektronik och motorfordon som minskade med 18 respektive 13 procent. Även för flertalet insatsvaror sjönk exporten, särskilt metaller och kemikalier som minskade med 10 respektive 5 procent. Nedgången

motverkades i första hand av ökad export av petroleumprodukter och läkemedel.

Import av varor respektive tjänster
Procentuell volymförändring jämfört med föregående kvartal. Säsongrensade värden

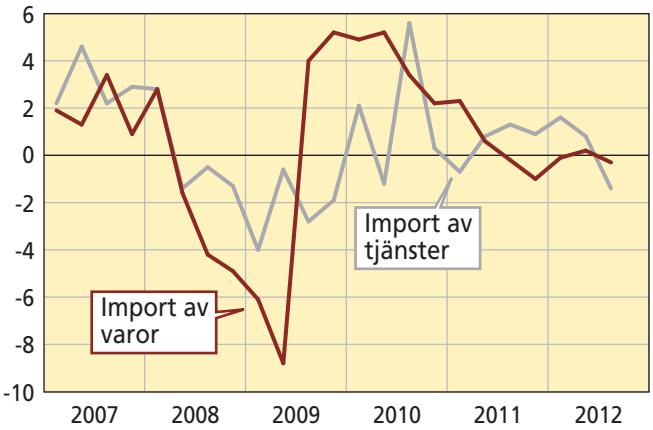

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Även varuimporten minskade jämfört med tredje kvartalet förra året, men inte lika mycket som varuexporten. Importen av varor sjönk i årstakt med 1,3 procent vilket innebar ett positivt bidrag på 0,4 procentenheter till BNP-tillväxten. Nedgången orsakades främst av minskad import av trä och metaller samt motorfordon. Eftersom exporten sjönk betydligt mer än importen sänkte utrikeshandeln med varor sammantaget BNP-tillväxten med 0,6 procentenheter.

Negativt BNP-bidrag även från tjänstehandeln

Precis som förra kvartalet påverkade utrikeshandeln med tjänster den årsvisa BNP-tillväxten negativt, dock inte i samma utsträckning som varuhandeln. Exporten av tjänster sjönk med 1,4 procent vilket i kombination med att importen ökade med 0,6 procent innebar att tjänstehandeln drog ned tillväxten med 0,3 procentenheter.

Bidrag i procentenheter till förändring i BNP
Förändring från motsvarande kvartal föregående år.

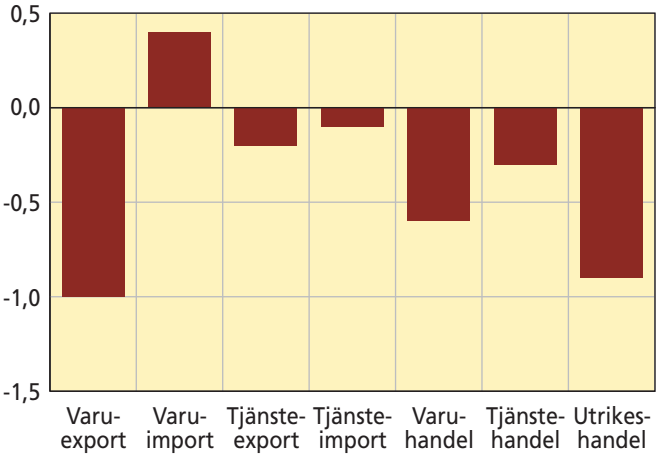

Källa: Nationalräkenskaperna *Data för tredje kvartalet 2012*

Tjänsteexporten sänktes främst av en omfattande nedgång för arkitekt- och teknikkonsulttjänster på 29 procent. Allra sämst gick det dock för den betydligt mindre gruppen reklamtjänster som uppvisade en exportnedgång på hela 44 procent. Även den stora gruppen magasinering och varulagring noterades för en stor tillbakagång på 13 procent. Minskningarna motverkades främst av en relativt stor uppgång för exporten av finansiella tjänster.

Bakom uppgången för tjänsteimporten ligger i första hand en ökning på 7 procent för den största produktgruppen resevaluta. Det betyder att svenska privatpersoner spenderade 7 procent mer pengar utomlands under tredje kvartalet i år än motsvarande period förra året. Även importen av datakonsulttjänster och teknikkonsulttjänster stod för betydande ökningar. Uppgångarna motverkades främst av en minskad import av huvudkontorstjänster.

Försvagad export till EU

Mer än hälften av den svenska varuexporten går till andra EU-länder och den svaga årsutvecklingen för exporten beror i huvudsak på en lägre importefterfrågan därifrån. Framförallt från Sveriges största handelspartner Tyskland som under tredje kvartalet drogs in i eurokrisen med sjunkande industriproduktion och dämpad BNP-tillväxt. Exporten till Tyskland har sjunkit påtagligt och var i löpande priser 9 procent lägre än under tredje kvartalet i fjol. Inte bara Tyskland utan majoriteten av EU-länderna har minskat sina inköp av svenska varor och för EU totalt var nedgången 5 procent.

Svensk varuexport
Procentuell förändring jämfört med motsvarande kvartal föregående år. Löpande priser

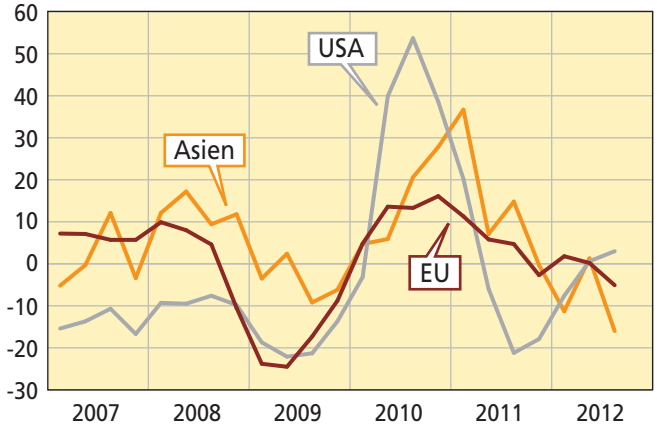

Källa: Utrikeshandelsstatistiken *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Några länder bröt mönstret och ökade, framför allt gick exporten till Storbritannien fortsatt starkt och steg med 4 procent. Till våra nordiska grannar har varuexporten tidigare under året utvecklats väl men under tredje kvartalet sjönk efterfrågan även därifrån. Exporten till Danmark minskade med 8 procent och till Finland med 5 procent. Norge fortsatte däremot att hålla ångan uppe och ökade inköpen av svenska varor med 3 procent. Exporten till Asien minskade ännu kraftigare än Europa, framförallt Mellanöstern där nedgången var 25 procent. I övriga Asien var det främst Kina som drog ned med en nedgång på 14 procent. Bland övriga större handelspartners utmärker sig USA, dit exporten tidigare under året varit svag, med en uppgång på 3 procent.

Även den minskade varuimporten berodde i första hand på minskad handel med EU-länderna, särskilt euroområdet dit importen sjönk med 12 procent medan nedgången för EU totalt var 8 procent. Skillnaden mellan EU och euroområdet beror på att importen från icke-euroländerna Storbritannien och Danmark ökade. Från Asien noterades en nedgång på 3 procent medan varuimporten från USA fortsatte att öka och nu uppvisade en uppgång på 8 procent.

Till följd av att varuexporten sjönk mer än varuimporten minskade överskottet från utrikeshandeln med varor. Enligt betalningsbalansstatistiken visade handelsbalansen under tredje kvartalet ett överskott på 17 miljarder kronor, det innebär en relativt stor minskning jämfört med förra året då överskottet under motsvarande period var 23 miljarder.

Kraftig kronförstärkning

Tredje kvartalet stärktes kronan kraftigt, framförallt mot euron som i genomsnitt blev drygt 5 procent billigare än den var andra kvartalet och nästan 8 procent billigare än tredje kvartalet förra året. Även mot flera andra valutor var förstärkningen betydande och de två vanligaste handelsviktade växelkursindex, TCW och KIX, visar båda att kronan stärktes med cirka 4 procent jämfört med andra kvartalet.

Real svensk växelkurs
Handelsviktad. Kvartalsgenomsnitt.
Index 18 november 1992=100

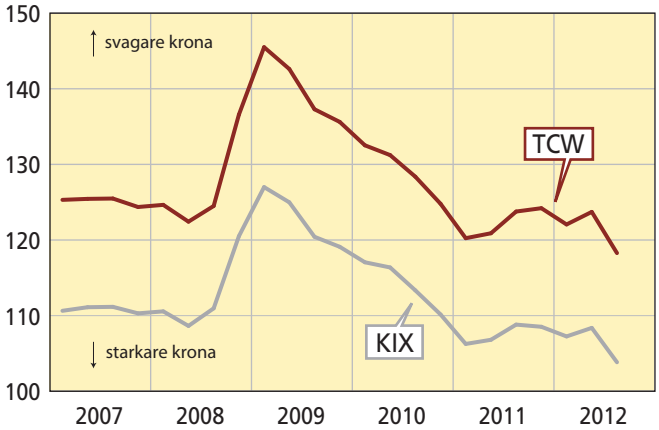

Källa: Ecowin *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

En högt värderad valuta leder till en svagare konkurrenskraft och när kronan var som starkast mot euron i augusti uttalade sig flera industriföreträdare om att växelkursen var ett stort problem. Särskilt oroliga var skogsindustrin som varnade för nedläggningar av sågverk och pappersbruk tillföljd av en försämrad lönsamhet. Någon effekt på skogsindustrins export syntes inte tredje kvartalet då exporten av trävaror sjönk med måttliga 4 procent medan exporten av pappersvaror ökade med 2 procent.

Kontaktperson: Thomas Bjurenvall, 08-506 945 74

Konsumtion

Försiktiga hushåll ökar sparandet

Hushållskonsumtionen har tappat farten de senaste kvartalen, och ökade svagt tredje kvartalet. Efter en stillastående konsumtionsutveckling andra kvartalet, var ökningen korrigerat för säsongvariationer 0,2 procent mellan andra och tredje kvartalet. Trots den svaga ökningstakten var hushållskonsumtionen den starkaste drivkraften bakom den ekonomiska tillväxten tredje kvartalet. Hushållen agerade fortfarande försiktigt och ett högre sparfokus trängde undan konsumtionen på kort sikt. Framförallt gällde det inköpen av bilar där hushållen drog ner på inköpen för tredje kvartalet i rad.

Den dämpade tillväxten för hushållskonsumtionen höll i sig även tredje kvartalet, och hushållens konsumtionsutgifter ökade med endast 0,2 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Det följer på andra kvartalet där hushållskonsumtionen var oförändrad från kvartalet innan, och innebär att tillväxten i hushållskonsumtionen nu har dämpats rejält. Utvecklingen de senaste kvartalen tyder framförallt på att hushållen agerade betydligt försiktigare än vid inledningen av året.

Att hushållen höll igen på konsumtionen kan delvis bero på förväntningar om svagare konjunkturutsikter och att oron på arbetsmarknaden nu har börjat tillta, bland annat genom ökade varsel under hösten. Om hushållens förväntningar om utsikterna på arbetsmarknaden försämras, kan detta i sin tur påverka hur hushållen väljer att disponera hushållsbudgeten.

Hushållens konsumtionsutgifter
Procentuell förändring från föregående kvartal samt index 2005=100. Säsongrensade kvartalsvärden

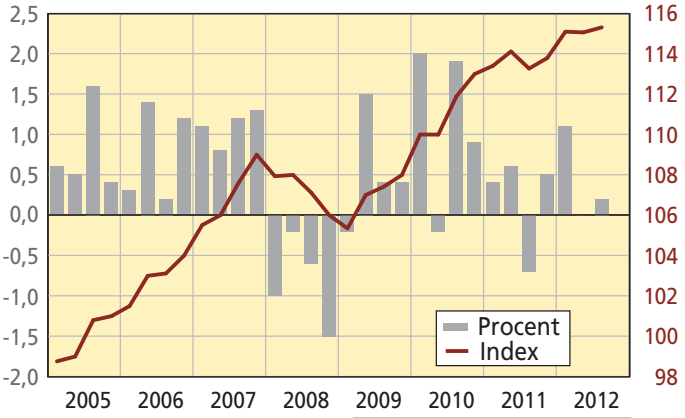

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Konsumtionstillväxten på årsbasis var 1,3 procent tredje kvartalet, vilket var något högre än andra kvartalet då motsvarande ökning var på 0,8 procent. Det bör dock beaktas att tredje kvartalet i fjol var svagt jämfört med övriga kvartal 2011, vilket påverkar jämförelsen över fyra kvartal positivt.

Trots en dämpad utveckling var hushållens konsumtionsutgifter en av få delar i försörjningsbalansen som visade tillväxt tredje kvartalet. Hushållskonsumtionen utgjorde den starkaste positiva drivkraften bakom den faktiska BNP-tillväxten med ett positivt bidrag på 0,7 procentenheter.

Bilinköpen stannade av

Liksom kvartalet innan valde hushållen att avvakta med inköpen av större kapitalvaror tredje kvartalet. Det sänkte bland annat transportutgifterna där hushållens bilinköp utgör en betydande del. Transportrelaterade kostnader är en utgift hushållen ofta prioriterar bort i sämre tider och reagerar därför ofta snabbt på förändringar i hushållens konsumtionsbenägenhet. Hushållens transportutgifter minskade kraftigast av samtliga utgiftsposter tredje kvartalet, med en nedgång på 3,9 procent från samma kvartal året innan.

Det var andra kvartalet i rad som transportutgifterna minskade och det var framförallt bilinköpen som backade kraftigt. Nedgången var inte lika kraftig som andra kvartalet, men minskningen på 8,1 procent tredje kvartalet får ändå anses som betydande. Både nybilsmarknaden och begagnatförsäljningen av personbilar drabbades av tillbakagången.

Att hushållen prioriterade bort bilinköpen det senaste året framgår även av säsongrensade månadsuppgifter från fordonsstatistiken som visar att det genomsnittliga antalet nyregistrerade bilar tredje kvartalet var betydligt lägre än samma kvartal året innan. Nedgången på personbilsmarknaden det senaste året var dock betydligt lindrigare än under finanskrisen och antalet nyregistrerade bilar tredje kvartalet var betydligt fler än under mitten av 2009.

Sett ur ett kortare perspektiv finns det dock tecken på att nedgången på personbilsmarknaden har stannat av under året. Uppräknat till kvartalsgenomsnitt var nyregistreringarna tredje kvartalet 1,3 procent högre än kvartalet innan, vilket kan indikera att den svagare efterfrågan på personbilsmarknaden är på väg att stabiliseras. Tendensen har hållit i sig även efter tredje kvartalets utgång och efter en nedgång i oktober var antalet nyregistreringar i november 1,2 procent högre än i september, säsongrensat.

Nyregistrerade personbilar
Säsongrensade månadsvärden. Tusental

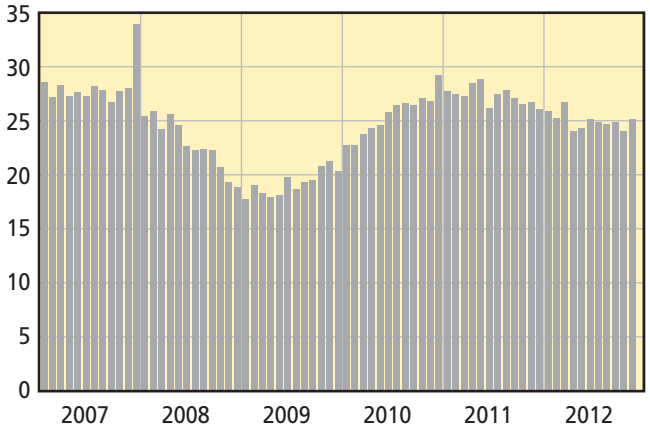

Källa: Trafikanalys *Data t.o.m. november 2012*

Hushållen prioriterade nöjen och resor

Till skillnad från andra kvartalet ökade de flesta övriga poster i hushållsbudgeten på bred front och endast för transportutgifterna och konsumtionen av alkoholhaltiga drycker noterades tillbakagångar. Ökningstakten var dock dämpad och den breda uppgången får till viss del även tillskrivas det svaga jämförelsekvartalet. Trots att hushållen över lag agerade försiktigare prioriterades fortfarande utgifter för nöjen och resor.

Hushållens konsumtion tredje kvartalet 2012

	Andel av hushållens konsumtion, %	*Volymförändring, jmf med kv 3 11, %*	*Bidrag till hushållens konsumtionsökning, procentenheter*
Boende	26,2	1,9	0,5
Transporter	13,0	–3,9	–0,5
Livsmedel och alkoholfria drycker	12,7	1,5	0,2
Rekreation och kultur	11,8	4,1	0,5
Övriga varor och tjänster	10,8	1,5	0,2
Restauranger, hotell	6,6	2,1	0,1
Möbler m.m.	5,3	1,8	0,1
Kläder och skor	5,2	0,2	0,0
Alkoholhaltiga drycker och tobak	3,8	–0,3	0,0
Post och telekommunikationer	3,5	2,8	0,1
Hälso- och sjukvård	2,9	4,6	0,1
Utbildning	0,2	3,2	0,0
Svenskars konsumtion utomlands	5,5	8,6	0,4
Utländska besökares konsumtion i Sverige	–7,5	–5,0	–0,4
Hushållens totala konsumtion	100,0	1,3	1,3

Källa: Nationalräkenskaperna

Hushållens nöjesrelaterade utgifter redovisas i gruppen rekreation och kultur som ökade med 4,1 procent på årsbasis. Det var en förbättring jämfört med andra kvartalet och en halv procentenhet högre än den genomsnittliga tillväxten mätt över fyra kvartal de senaste tre åren. En stor del av

volymtillväxten drevs av inköpen av hemelektronik som ökade med 11 procent från samma kvartal året innan. Den kraftiga uppgången förklaras dock inte enbart genom att vi köper flera apparater än tidigare. De snabba teknologiska framstegen genererar även volymeffekter, eftersom vi varje år kan köpa ständigt mer avancerade produkter med flera funktioner och finesser för samma pris som året innan. Mätt i löpande priser minskade istället hushållens inköp av hemelektronik med 4 procent tredje kvartalet från samma kvartal året innan.

Konsumtionen utomlands tog sig upp något och ökade med 8,6 procent från tredje kvartalet i fjol, den högsta ökningstakten på över ett år. Utgifter för charterresor ökade också men inte riktigt i samma takt, med en uppgång på 1,7 procent. Att hushållen var mer spendersamma med reskassan än tidigare kan bland annat bero på att den svenska kronan stärktes med nästan 4,5 procent tredje kvartalet från samma kvartal i fjol[1], vilket ledde till ökad köpkraft utomlands för de svenska hushållen.

Det motsatta förhållandet gäller för utländska besökares konsumtion i Sverige och den starka svenska kronan har troligen även bidragit till att utländska besökare i Sverige höll något hårdare i plånboken. Utländsk konsumtion i Sverige steg med 5 procent från samma kvartal året innan, vilket är en dämpning mot utvecklingen tidigare i år. I nationalräkenskaperna dras posten ifrån den totala hushållskonsumtionen som är avsedd att spegla de svenska hushållens konsumtion.

Hushållen håller igen på konsumtionen

De senaste kvartalen har hushållskonsumtionen ökat i betydligt lägre takt än de disponibla inkomsterna och den tendensen höll i sig även tredje kvartalet. Den nominella disponibelinkomsten för de svenska hushållen[2], ökade med 4,2 procent tredje kvartalet, från motsvarande kvartal i fjol. I reala termer blev ökningen 3,2 procent.

En god inkomstutveckling, låga räntor och skattelättnader på arbete har bidragit till att stärka hushållens köpkraft de senaste åren, vilket på marginalen skapar förutsättningar för en ökad efterfrågan på lite längre sikt. Men detta har till synes inte fått något större genomslag i högre konsumtion. Utvecklingen tredje kvartalet följde istället ett liknande mönster som andra kvartalet. Att konsumtionstillväxten tredje kvartalet var 1,9 procentenheter lägre än den reala inkomstökningen tyder på att den inhemska efterfrågan från hushållen är relativt svag. Det innebär också att gapet mellan hushållens reala inkomstökningar och konsumtionsutgifterna ökade betydligt jämfört med kvartalen innan, vilket är en ytterligare indikation på att hushållen reagerade på farhågor om sämre konjunkturutsikter och prioriterade ett överskott i hushållsbudgeten.

Hushållens konsumtionsutgifter och real disponibel inkomst
Procentuell förändring från motsvarande kvartal föregående år

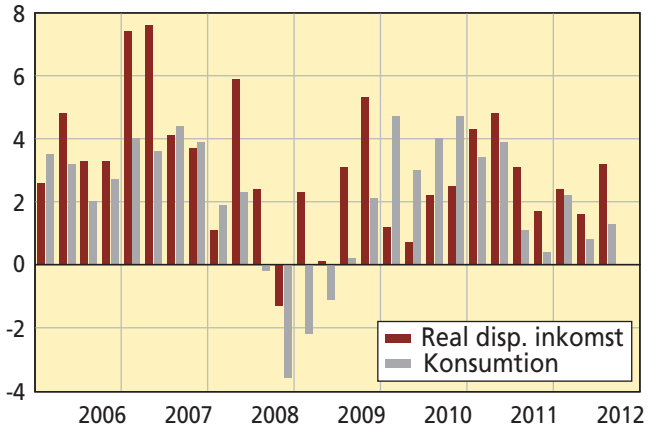

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Sparandet tränger undan konsumtionen

Att inkomsterna har ökat snabbare än konsumtionen påverkade också sparkvoten positivt och justerat för avsättningar till premie- och tjänstepensioner har sparkvoten legat på historiskt höga nivåer de senaste kvartalen.

Ett vanligt förekommande beteende vid ökad oro i omvärlden är att öka sparandet och tendensen att avsätta en större andel av den disponibla inkomsten till sparande gjorde sig även gällande i den kraftiga konjunkturnedgången under finanskrisen. Under 2009 var den justerade sparkvoten på sin högsta nivå sedan lågkonjunkturen i inledningen på 90-talet, men när konjunkturen sedan började vända upp året efter påverkades sparkvoten negativt. Hushållens sparbeteende har därefter ökat i takt med den osäkerhet som har framkommit på senare tid och under 2012 har sparkvoten nästan varit tillbaka på samma nivå som under krisen.

Hushållens sparkvot
Exkl. sparande i kollektiva försäkringar.
Procent av nominell disponibel inkomst

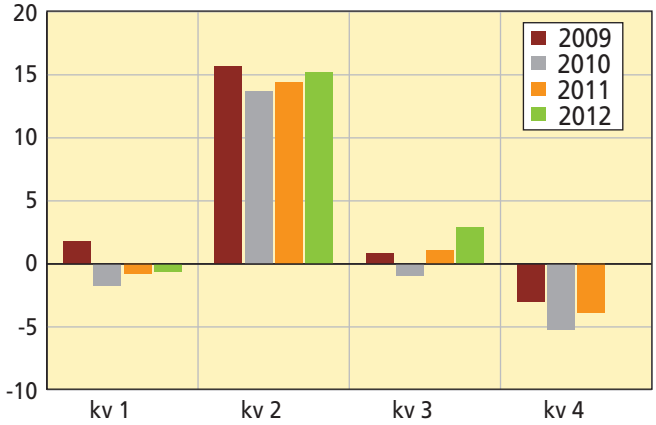

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

1 *Enligt TCW-index kvartalsgenomsnitt.*

2 *Exklusive hushållens icke vinstdrivande organisationer.*

Tredje kvartalet uppgick den justerade sparkvoten till 2,9 procent, vilket var 1,8 procentenheter högre än motsvarande kvartal året innan. Det är ovanligt högt för ett tredje kvartal och anmärkningsvärt är också att den justerade sparkvoten var högre än under motsvarande kvartal 2009.

Hushållen ser orosmoln på arbetsmarknaden

Hushållen tenderar att spara mer i sämre tider och hushållens syn på utsikterna för den egna ekonomin kan därför ha stor inverkan på deras konsumtionsbenägenhet på kort sikt. Stämningsläget bland hushållen varierade under kvartalet, men försämrades inte nämnvärt. Mikroindex[1] ökade relativt mycket under inledningen av kvartalet, men föll sedan tillbaka mot kvartalets slut, främst på grund av att hushållen blev mindre positiva till den egna ekonomin sent under kvartalet. Oron för den egna arbetslöshetsrisken ökade dock betydligt under kvartalet. Det är dock långt kvar till den oro som präglade hushållen under 2008 och 2009, men indexvärdet i september var det näst högsta sedan inledningen på 2010.

Konsumentförtroendet minskade dock kraftigare efter kvartalets utgång, där hushållen framförallt var pessimistiska kring framtidsutsikterna för den egna ekonomin, och köp av kapitalvaror i nuläget. Om hushållen är rationella och tar höjd för förväntningar om svagare framtidsutsikter redan idag kan detta påverka konsumtionsbesluten framöver.

Hushållens bedömning av egen ekonomi, mikroindex samt bedömning av egen arbetslöshetsrisk

Nettotal, bättre minus sämre

Källa: Konjunkturinstitutet *Data t.o.m. november 2012*

Kontaktperson: Magnus Saltveit, 08-506 949 84

1 KI:s Mikroindex ger en sammanvägd bild av hushållens syn på den egna ekonomin.

Investeringar

Investeringarna svagt nedåt

Investeringsbilden börjar sakta försämras efter två lite svagare kvartalsutfall. Tredje kvartalet bjöd inte på några större överraskningar utan präglades av fortsatt avmattning i de flesta investeringsobjekt. Det var framförallt ökade bygg- och anläggningsinvesteringar som motverkades av fortsatt kräftgång inom bostadsinvesteringarna. Bygg-, gruv- och energibranschen ökade investeringarna mest.

De fasta bruttoinvesteringarna backade något tredje kvartalet och minskade med 1,1 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Det pekar på en fortsatt försiktig avmattning i investeringskonjunkturen. Detta efter en minskning med 0,4 procent andra kvartalet och en ökning med 2,5 procent första kvartalet. Efter det ryckiga fjolåret med stora kast mellan nedgång och uppgång har årets tre första kvartal visat en mer stabil utveckling.

Investeringsnivån har i och med nedgången tredje kvartalet tappat lite mark och ligger nu drygt 17 miljarder under högsta nivån som noterades första kvartalet 2008 på 173 miljarder kronor.

Fasta bruttoinvesteringar

Procentuell förändring från föregående kvartal samt nivå i miljarder kronor. Säsongrensade värden

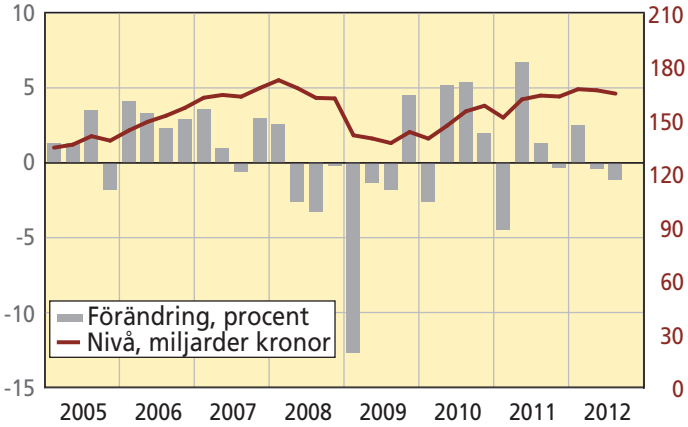

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

I faktiska värden och jämfört med motsvarande kvartal i fjol minskade de fasta bruttoinvesteringarna med 0,4 procent tredje kvartalet och bidrog negativt till BNP-utvecklingen med 0,1 procentenhet. Det är första nedgången sedan

inledningen av 2010 och innebär ett omslag efter en längre period av investeringstillväxt.

Bostadsinvesteringarna ett fortsatt sorgebarn

Bostadsinvesteringarna var återigen det investeringsobjekt som drog ned utvecklingen totalt. Dessa sjönk med närmare 13 procent tredje kvartalet jämfört med motsvarande kvartal i fjol och drog ned de totala fasta bruttoinvesteringarna med 2,9 procentenheter. Skillnaden jämfört med föregående kvartal är att nedgången för investeringar i flerbostadshus har tilltagit för såväl nybyggnation som om- och tillbyggnadsinvesteringar. Noterbart är även att om- och tillbyggnadsinvesteringarna för småhus sjönk tredje kvartalet. Bortsett från den tillfälliga uppgången fjärde kvartalet 2011 har detta inte skett sedan andra kvartalet 2009.

Statistiken över påbörjad nybyggnation som visar fortsatt kraftig nedgång för både småhus och flerbostadshus ingjuter heller inte någon större optimism i läsaren. Visserligen var nedgången tredje kvartalet inte lika kraftig som de tre föregående kvartalen men det berodde främst på att jämförelsekvartalen var betydligt svagare än tidigare. Den tröghet som ligger inbyggd i beräkningarna av nybyggnadsinvesteringarna är en negativ faktor för investeringarna inför kommande kvartal. Alla hus som påbörjas ett kvartal färdigställs inte under samma kvartal och resterande delen sprids på efterföljande kvartal.

Påbörjade nybyggda småhus
Procentuell förändring från motsvarande kvartal föregående år

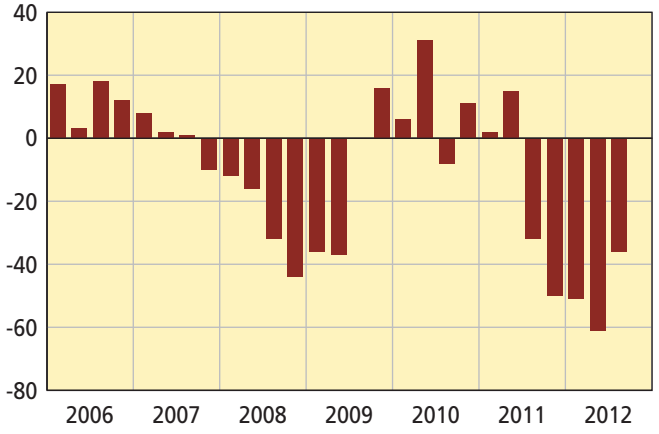

Källa: Nybyggnadsstatistik för bostäder *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Vid sidan om bostäder har ökningstakten inom övriga investeringsobjekt dominerats av avmattning de senaste två åren, med det starka första kvartalet 2012 som ett hack i kurvan.

De totala maskininvesteringarna gav ett negativt bidrag till investeringsutvecklingen med 0,6 procentenheter tredje kvartalet. Detta efter att ha bidragit med 0,4 andra kvartalet och 3,3 procentenheter tredje kvartalet. Nedgången förklaras till fullo av att de leasingfinansierade maskininvesteringarna har gått från en kraftig ökning till en betydande nedgång under året. Leasinginvesteringarna har en historia av stora variationer vilket i vissa fall förklaras av poster av engångskaraktär när exempelvis större leasingobjekt anskaffas eller avyttras.

Samtidigt har övriga byggnader och anläggningar, samt programvaror bidragit positivt till investeringsutvecklingen. Det förstnämnda lyftes bland annat av ökade investeringar inom energisektorn, men även av statliga investeringar. Däribland större pågående vägprojekt såsom E18 Norra länken i Stockholm.

Fasta bruttoinvesteringar efter kapitaltyp
Procentuell förändring från motsvarande kvartal föregående år. Faktiska värden

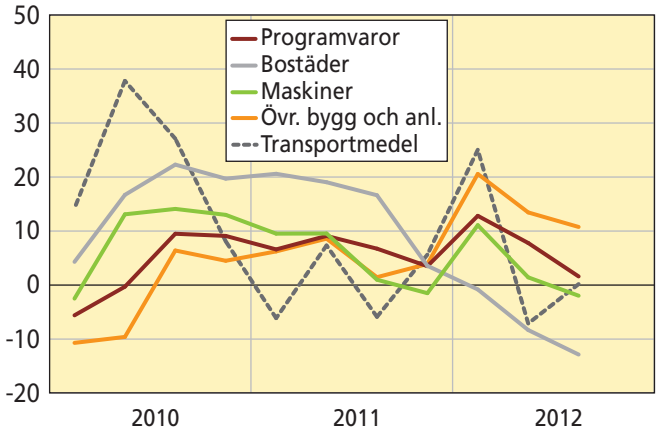

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Tudelad utveckling inom näringslivet

Näringslivets investeringar minskade med 1,3 procent i faktiska tal och jämfört med motsvarande kvartal året innan. Det är i likhet med de totala fasta bruttoinvesteringarna den första negativa tillväxtsiffran sedan början på 2010. Bakom den svaga nedgången för det totala näringslivet står en blandad branschutveckling.

Det råder även en tudelning mellan de varu- och tjänsteproducerande branschernas investeringar. De varuproducerande branscherna har visserligen dragit ned på investeringstakten de senaste två kvartalen, men ökningen är fortfarande tvåsiffrig, 12,5 procent, jämfört med motsvarande kvartal i fjol. Varuproducenterna bidrog positivt till de totala investeringarna med 3,3 procentenheter varav energibranschens investeringar, som i huvudsak består av byggnader och anläggningar, stod för knappt hälften av bidraget. Energibranschen har haft en slagig utveckling under året. Branschens höga tillväxtakt första kvartalet dämpades kraftigt andra kvartalet, för att återigen öka starkt tredje kvartalet. En annan fortsatt ljuspunkt är gruvindustrin som ökade sina investeringar med cirka 70 procent. Det är dock en klar dämpning jämfört med de två föregående kvartalen då branschens investeringar ökade med tresiffriga tal.

Tjänstebranschernas investeringar sjönk med 7,8 procent tredje kvartalet jämfört med motsvarande kvartal i fjol och drog ned de totala investeringarna med 4,4 procentenheter. Precis som föregående kvartal drogs tjänstebranscherna ned av den bostadstunga fastighetsbranschen som sjönk med 9,0 procent. Därutöver förstärktes nedgången inom parti- och detaljhandeln och företagstjänster. Dessa branscher

gav negativa bidrag till de totala investeringarna med 1,0 respektive 0,9 procentenheter, vilka kan jämföras med –0,2 och –0,3 andra kvartalet.

Fasta bruttoinvesteringar
Procentuell förändring från motsvarande kvartal föregående år. Faktiska värden

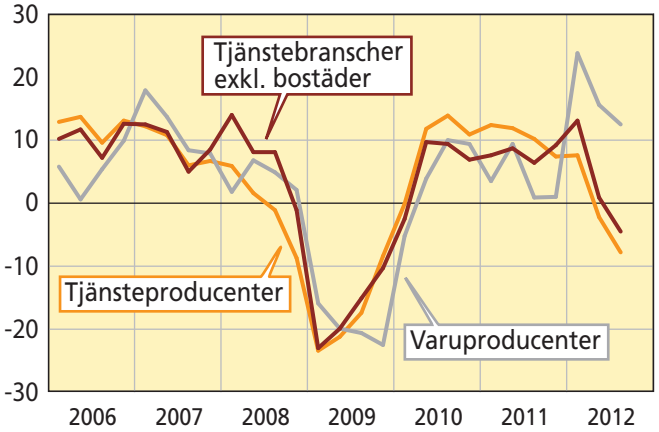

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Längre period av lageruppbyggnad

Tredje kvartalet skedde en lageruppbyggnad enligt säsongrensade uppgifter. Sviten av oavbruten lageruppbyggnad förlängdes därmed till tio kvartal. Volymen var något större än under de två föregående kvartalen.

I faktiska tal gav lager en positiv effekt på BNP-utvecklingen med 0,3 procentenheter. Det var främst lagerökningar inom tillverkningsindustrin som stod för uppgången med ett bidrag på 0,7 procentenheter.

Lagerinvesteringar
Miljarder kronor i 2011 års privsnivå, säsongrensade värden

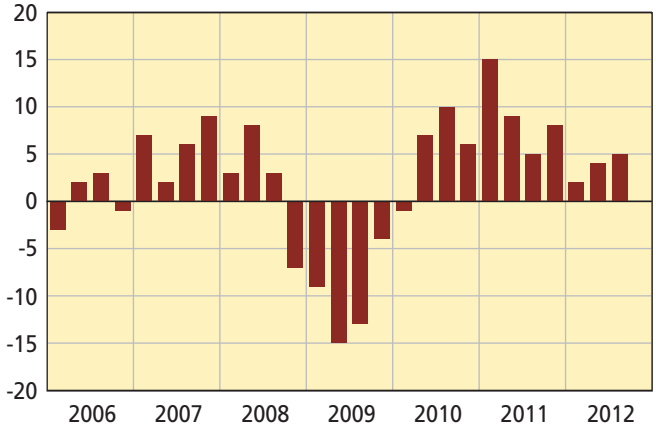

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Inom tillverkningsindustrin var det framförallt insatsvarulagren som steg, men även lager av produkter i arbete ökade. Det motverkades av minskade lager av färdigvaror. Förändringen av handelslagren bidrog negativt till BNP-utvecklingen med 0,4 procentenheter. Övriga lager, utöver industri- och handelslager, gav endast en marginella effekter på BNP-tillväxten.

Förutsättningarna inför fjärde kvartalet är att det skedde en måttlig lageravveckling motsvarande kvartal i fjol. Denna lageravveckling var betydligt mindre än vad som skedde under fjärde kvartalet åren 2008–10. För att lagren ska vara BNP-neutrala fjärde kvartalet 2012 krävs en lika stor lageravveckling som fjärde kvartalet i fjol.

Kontaktperson: Peter Buvén, 08-506 945 28

Näringsliv

Produktionen fortfarande stabil

Inom näringslivet ökade produktionen svagt tredje kvartalet jämfört med kvartalet innan. Trots att konjunkturen dämpades under hösten så höll företagen emot skapligt till och med tredje kvartalets utgång. Både varuproduktion och tjänsteproduktion bidrog positivt till näringslivets produktionsökning. Arbetade timmar minskade dock inom de varuproducerande branscherna vilket innebär att produktionsökningen åstadkommits av en ökad produktivitet.

De tre senaste kvartalen har produktionen ökat i det svenska näringslivet. Tredje kvartalet var ökningen 0,4 procent säsongrensat och jämfört med föregående kvartal. Det svaga fjärde kvartalet föregående år utgör således ett hack i en annars jämn uppåtgående trend. Ökningstakten har dock mattats jämfört med såväl första som andra kvartalet i år.

Varuproduktionen har haft den tydligaste inbromsningen. Både första och andra kvartalet har produktionsökningen legat runt 1 procent för respektive kvartal. Mycket tack vare god fart inom energibranschen. Tredje kvartalet var inte lika starkt för energiföretagen vilket bidrog till att de varuproducerande branscherna endast ökade med 0,3 procent. Bland tjänstebranscherna ökade produktionen med 0,4 procent.

Produktion
Säsongrensade kvartalsvärden. Fasta priser. Index 2007=100

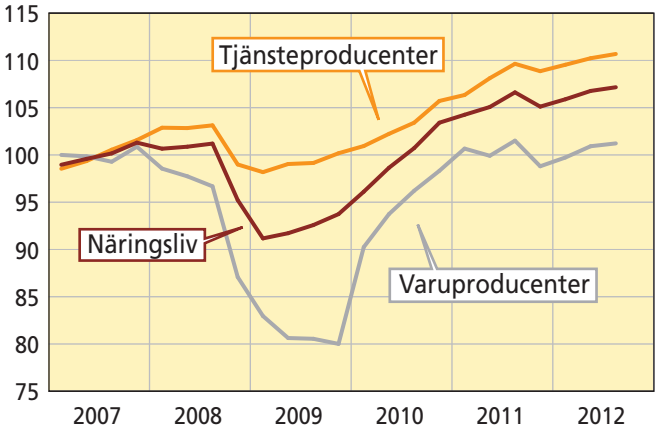

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Blandad utveckling inom industrin

På en finare branschnivå utvecklades byggbranschen förhållandevis väl tredje kvartalet. Byggproduktionen ökade med 0,6 procent vilket var tionde kvartalet i rad med en ökning från kvartalet innan. Energibranschen minskade istället produktionen med 0,1 procent efter att ha ökat föregående kvartal med 5,7 procent. Minskningen ska därför ses i ljuset av att det var ett väldigt starkt andra kvartal som utvecklingen jämförs mot. Däremot håller industrin fortfarande emot hyfsat och ökade produktionen med 0,2 procent jämfört med andra kvartalet.

Bland de delbranscher inom industrin som har säsongrensande uppgifter tillgängliga så ser man att kemisk industri fortsätter att utvecklas starkt medan verkstadsindustrin har det tyngre. För den kemiska industrin ökade produktionen tredje kvartalet med 2,3 procent. Inom verkstadsindustrin minskade produktionen med 0,8 procent vilket var fjärde kvartalet i följd med minskad produktion. Som motvikt ökade skogsindustrin för andra kvartalet i rad, med 0,8 procent.

Produktion
Säsongrensade kvartalsvärden. Fasta priser. Index 2007=100

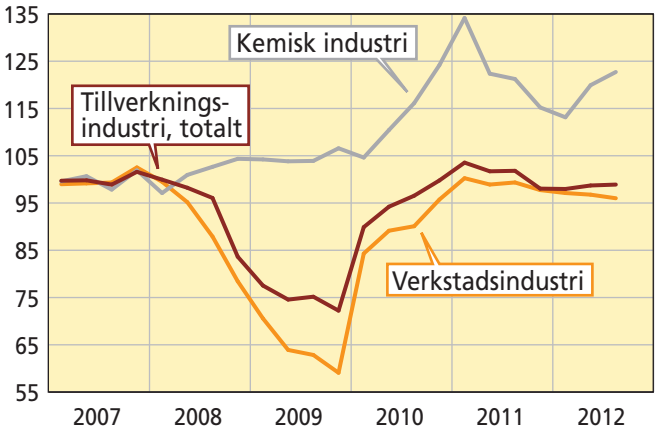

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Det kan noteras att en tydlig försvagning verkar ha slagit till i september så avslutningen av tredje kvartalet var dyster. Mätt med industriproduktionsindex (IPI) minskade produktionen i september med drygt 4 procent jämfört med augusti. Det är dock värt att nämna att IPI och industriproduktionen i nationalräkenskaperna kan skilja sig en del åt då IPI främst mäts från leveransuppgifter och således saknar uppgifter om lagerutveckling. I oktober återhämtade sig produktionen något och IPI steg med 0,5 procent jämfört med september.

Kapacitetsutnyttjandet inom industrin sjönk något tredje kvartalet jämfört med föregående kvartal. Produktionsnivån uppgick till 87,2 procent av full kapacitet vilket var 1,2 procentenheter lägre än under andra kvartalet. Inom stål- och metallverk minskade kapacitetsutnyttjandet med hela 3,5 procentenheter. En av få branscher där inte kapacitetsutnyttjandet minskat var fordonsindustrin där kapacitetsutnyttjandet var oförändrat jämfört med föregående kvartal och låg på 91,7 procent. Att fordonsindustrin ligger högre än för industrin som helhet kan förklaras av att branschen haft rejäla personalminskningar och således redan bantat ned produktionskapaciteten.

Minskning av orderingången

Industrins orderingång minskade återigen tredje kvartalet efter att den ökat under andra kvartalet. Det är minskad efterfrågan på hemmamarknaden som är den stora orsaken. Orderingången från inhemska kunder minskade med 3,4 procent jämfört med andra kvartalet. Exportorderingången hålls än så länge uppe något bättre. Orderingången från exportmarknaden ökade med 0,9 procent tredje kvartalet. Den främsta orsaken till det är att order på investeringsvaror gick bra, som väger tyngre i exporten, medan orderingången för insatsvaror fortsatte att minska.

Industrins orderingång
Säsongrensade kvartalsvärden. Fasta priser Index 2007=100

Källa: Leverans- och orderstatistiken *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Transportbranschen gick svagt

Tjänstebranscherna klarar sig traditionellt bättre vid konjunkturnedgångar än vad de varuproducerande branscherna gör. Utvecklingen är dock i mångt och mycket beroende av utvecklingen för varuproduktionen. En nedgång för exempelvis industrin slår mot tjänster som är knutna till industribranschen. En sådan bransch är transportbranschen som

haft det tufft sedan 2009. I samband med konjunkturuppgången 2010 så pekade kurvorna uppåt men när nivåerna från innan krisen återhämtats vände det nedåt igen. Efter fyra kvartal med minskad produktion så ökade transporttjänsterna tredje kvartalet med 0,5 procent jämfört med föregående kvartal.

Företagstjänster är däremot en bransch som har gått starkt under en längre tid. Utvecklingen har dock mattats det senaste året och tredje kvartalet innebar en minskning med 0,5 procent. Informations- och kommunikationstjänster är en annan bransch som haft en mycket snabb tillväxt. Även där ser denna kraftiga uppgång ut att ha stannat av och tredje kvartalet innebar en minskning med 0,1 procent.

Två branscher med en positiv trend under året är handeln respektive hotell och restaurang. Den positiva utvecklingen höll i sig tredje kvartalet då handeln ökade med 0,8 procent medan hotell- och restaurangbranschen ökade med 0,4 procent.

Precis som för industriproduktionen så har tjänsteproduktionen försvagats de senaste månaderna. Tjänsteproduktionsindex har gått ner både i september och i oktober.

Produktion
Säsongrensade kvartalsvärden. Fasta priser. Index 2007=100

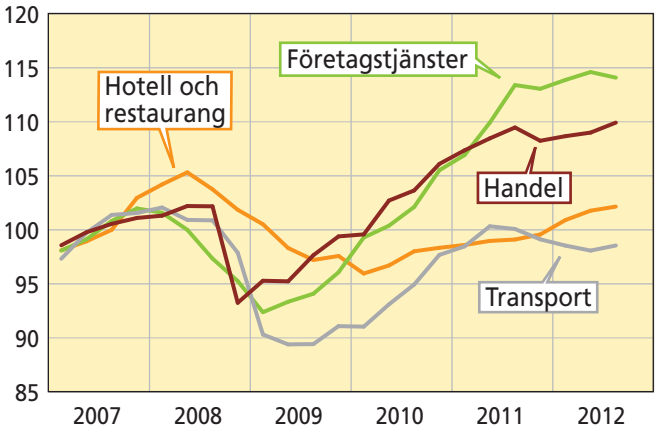

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Färre arbetade timmar inom industrin

Arbetsinsatsen inom näringslivet sjönk för andra kvartalet i rad. Då andra kvartalet var svagt vad gäller tjänstebranscherna var det nu inom varubranscherna som minskningen skedde. Arbetade timmar inom tillverkningsindustrin sjönk med 1,5 procent jämfört med andra kvartalet och rensat för säsongmässiga faktorer. För byggverksamheten så var utvecklingen svag andra kvartalet men tredje kvartalet steg sysselsättningen mätt som arbetade timmar med 0,2 procent.

De tjänsteproducerande branscherna står för drygt 60 procent av de arbetade timmarna i näringslivet och där ökade antalet arbetade timmar med 0,3 procent. På den positiva sidan märks hotell och restaurang där timmarna ökade med 0,7 procent samt företagstjänster som ökade med 0,4 procent. Inom transportbranschen minskade antalet arbetade timmar med 0,8 procent.

När man ser på uppdelningen mellan varu- och tjänstebranscher är det värt att notera att sysselsatta inom bemanningsbranschen inte räknas till industrin eller de andra varubranscherna även om arbetet delvis utförs där. Arbetade timmar inom bemanningsbranschen räknas uteslutande till tjänstebranscherna.

Arbetade timmar
Säsongrensade kvartalsvärden. Index 2007=100

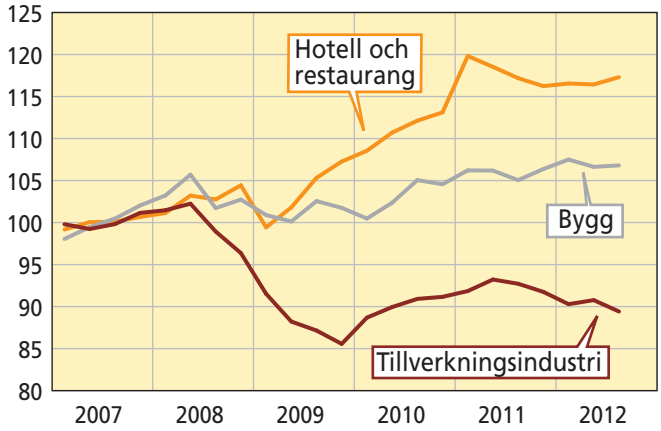

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Minskningen av arbetade timmar innebar att produktionsökningen inom näringslivet åstadkommits genom en ökad arbetsproduktivitet. Tredje kvartalet steg produktiviteten med 0,5 procent säsongrensat och jämfört med andra kvartalet. Andra kvartalet var produktivitetsökningen 1,1 procent. Den minskade arbetsinsatsen inom varubranscherna innebar att produktiviteten ökade mest där. Varubranscherna ökade produktiviteten med 1,2 procent tredje kvartalet medan tjänstebranscherna endast ökade produktiviteten med 0,1 procent. Sedan 2010 är trenden att varubranscherna tvingats höja produktiviteten kraftigt medan tjänstebranschernas produktivitet legat mer stabil där det i större grad är ökningar av arbetsinsatsen som ligger bakom produktionsökningarna.

Arbetsproduktivitet
Säsongrensade kvartalsvärden. Fasta priser. Index 2007=100

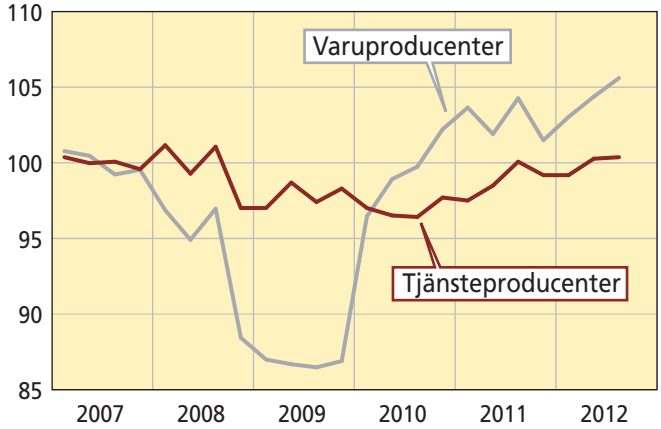

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Försämrad konjunktur de senaste månaderna

Konjunkturläget är klart svagare än vad det var för ett halvår sedan. Då var tillförsikten inom näringslivet någorlunda god och företagen räknade med en klar förbättring. Trots att produktionen har hållits uppe hyggligt har inte prognoserna från i våras infriats och läget är betydligt dystrare vad gäller den framtida utvecklingen. Pessimismen har fått fäste ordentligt under oktober och november och märks inte minst av sjunkande konfidensindikatorer inom samtliga branscher i Konjunkturinstitutets konjunkturbarometer.

Allra svagast är läget för byggverksamheten. Från april till november har konfidensindikatorn gått från –1 till –42. Framtiden målas i mörka färger där man väntar sig fortsatta minskningar i orderingång, byggande och sysselsättning. Konjunkturen inom tillverkningsindustrin är också svagare än normalt. Orderingången har varit svag under en längre tid och de senaste månaderna har det skett en markant minskning av exportorderingången. Industriföretagen förväntar sig i stort oförändrad produktionsvolym på tre månaders sikt men sysselsättningen väntas minska ytterligare.

Detaljhandeln är en av få branscher som hållit emot konjunkturnedgången hyfsat. Konfidensindikatorn ligger dock under det långsiktiga genomsnittet och har gått ner ett par enheter i både oktober och november. Den förväntade försäljningsvolymen har varit hög under en längre tid och har således dragit upp konfidensindikatorn. Den verkliga försäljningen har dock inte levt upp till förväntningarna så det återstår att se om den kommer göra det framöver. Det finns betydande skillnader mellan branscherna där motorfordonshandeln fortfarande är mycket svag. Läget för de privata tjänstenäringarna försämrades också kraftigt i november och det är tydligt att en lägre efterfrågan generellt inom ekonomin nu även slår mot tjänstebranscherna.

Konfidensindikator
Säsongrensade månadsvärden. Nettotal

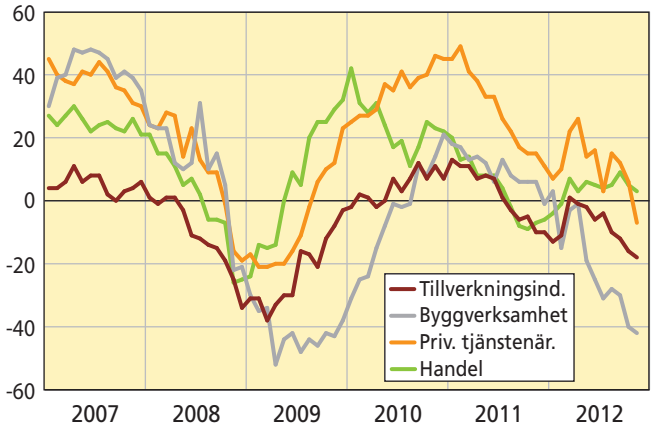

Källa: Konjunkturinstitutet *Data t.o.m. november 2012*

Både inköpschefer och exportchefer pessimistiska

Nedgången har även varit tydlig för andra konjunkturindikatorer som inköpschefsindex och exportchefsindex.

Inköpschefsindex för industrin låg i november på 43,2 säsongrensat. Det var i stort sett oförändrat från oktober men var en försämring med drygt 7 enheter sedan i juli och indikerar ett läge klart svagare än normalt. Produktionen gav fortfarande ett positivt bidrag till totala indexet medan sysselsättningsindexet fortsatte att försvagas.

Inköpschefsindex för de privata tjänstebranscherna har haft en blandad utveckling under året men efter en uppgång i oktober så sjönk index återigen rejält i november och uppgick till 46,4. Orderingången för tjänsteföretagen har försvagats och bidrog negativt till indexutvecklingen.

Inköpschefsindex
Diffusionsindex. Värden över 50 betyder att fler företag tror på en förstärkning än en försvagning

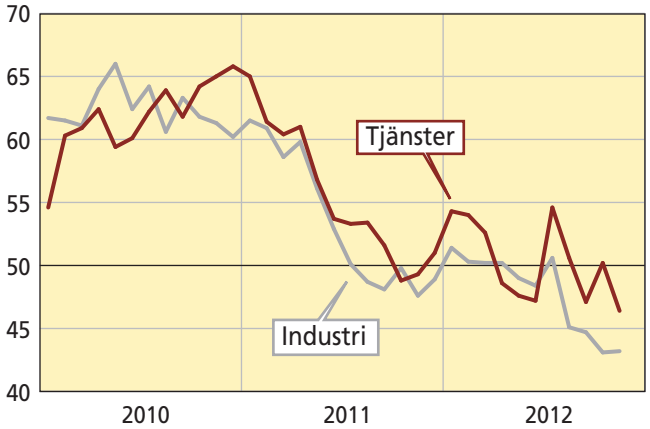

Källa: Silf, Swedbank *Data t.o.m. november 2012*

Exportchefsindex har försvagats rejält de två senaste kvartalen. Undersökningen som gjordes under andra kvartalet gav en någorlunda positiv bild för exportföretagen med ett totalindex som uppgick till 54,8. Den senaste mätningen som gjordes i november avseende fjärde kvartalet visar en betydligt dystrare hållning. Indexet uppgick till 43,2 vilket är det svagaste sedan första kvartalet 2009. Det är framförallt prognoserna som påverkar negativt. Såväl bedömningen av marknadsefterfrågan som den egna exportförsäljningen på tre månaders sikt backade rejält.

Exportchefsindex
Diffusionsindex. Värden över 50 betyder att fler företag tror på en förstärkning än en försvagning av exportkonjunkturen

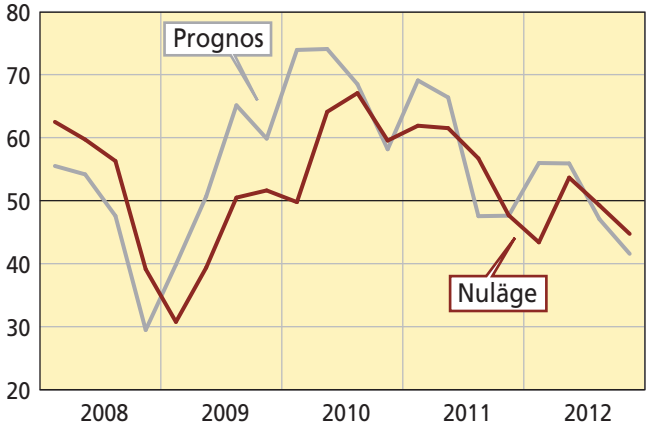

Källa: SCB/Exportrådet *Data t.o.m. fjärde kvartalet 2012*

Kontaktperson: Johannes Holmberg, 08-506 945 11

Arbetsmarknad

En svag försämring på arbetsmarknaden

Arbetskraftsutbudet fortsatte att öka tredje kvartalet och det främst till följd av att fler personer sökte arbete. Det ökade utbudet har huvudsakligen inneburit en högre arbetslöshet, som korrigerat för säsongvariationer ökade kraftigare än föregående kvartal. Sysselsättningen ökade svagt tredje kvartalet, medan antalet varsel steg kraftfullt framförallt i slutet av kvartalet.

Procenttalen avser volymförändringar i förhållande till föregående kvartal, om inget annat anges. Vid stora svängningar i arbetsmarknadskonjunkturen bör säsongrensade uppgifter tolkas med försiktighet.

Sysselsättningen utvecklades svagt

Liksom kvartalet innan ökade sysselsättningen tredje kvartalet, men ökningstakten för antalet sysselsatta var dock något lägre än föregående kvartal. En nedgång i antalet sysselsatta har inte inträffat de tolv senaste kvartalen. Antalet sysselsatta ökade med 0,2 procent säsongrensat, jämt fördelat mellan män och kvinnor. Sysselsättningsgraden, det vill säga andelen sysselsatta av befolkningen, steg med 0,1 procentenheter till 65,7 procent efter att ha varit oförändrad fyra kvartal i följd. Arbetskraftsdeltagandet och det relativa arbetskraftstalet ökade med 0,4 procent respektive 0,2 procentenheter till 71,2 procent, vilket motsvarar ökningstakten från kvartalet innan.

Sysselsatta 15–74 år
Kvartalsmedelvärden av säsongrensade månadsdata. Tusental

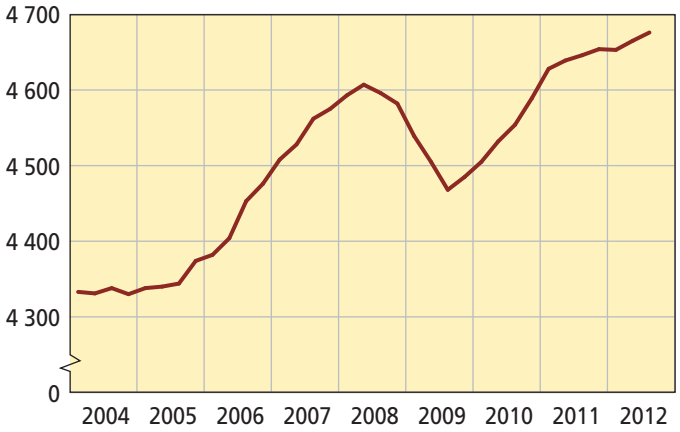

Källa: AKU och egna beräkningar *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

I faktiska värden ökade antalet personer med fast anställning med 1,7 procent samtidigt som personer med tidsbegränsad anställning minskade 4,6 procent jämfört med tredje kvartalet 2011. Enligt kortperiodisk sysselsättningsstatistik (KS) ökade sysselsättningen bland anställda inom privat och offentlig sektor marginellt med 0,9 respektive 0,4 procent jämfört med motsvarande period föregående år. Sysselsättningen inom den offentliga sektorn ökade främst inom de statliga myndigheterna och antalet anställda steg med 2,2 procent.

Arbetslösheten ökade snabbare än sysselsättningen

Säsongrensade uppgifter visar att både sysselsättningen och arbetslösheten ökade tredje kvartalet, men samtidigt som den positiva utvecklingen för antalet sysselsatta tappade fart var ökningstakten för arbetslösheten högre än föregående kvartal. Antalet arbetslösa steg 2,4 procent tredje kvartalet efter att ha ökat med 1,8 procent föregående kvartal. Arbetslösheten ökade mer för män än för kvinnor och steg med 3,5 respektive 1,2 procent. Den relativa arbetslösheten steg med 0,1 procentenheter till 7,7 procent. Att både antalet sysselsatta och arbetslösa ökade tredje kvartalet förklaras av att även arbetskraftsdeltagandet steg, främst på grund av att fler personer utanför arbetsmarknaden sökte arbeten. Antalet personer utanför arbetsmarknaden minskade med 0,7 procent jämfört med föregående kvartal.

I faktiska värden ökade arbetslösheten bland utrikesfödda med 2,9 procent, tredje kvartalet 2012 jämfört med tredje kvartalet 2011, vilket kan jämföras med arbetslösheten för inrikesfödda som ökade med 9,8 procent. Arbetslösheten för utrikesfödda var 15,1 procent tredje kvartalet, vilket är betydligt högre än bland inrikesfödda där den var 5,6 procent. Andelen långtidsarbetslösa, som omfattar personer med sammanhängande arbetslöshet på minst 27 veckor, sjönk med 1 procentenhet till 30 procent samtidigt som andelen heltidsstuderande som är arbetslösa[1], ökade med 7,3 procent jämfört med motsvarande kvartal föregående år.

Arbetslösa 15–74 år efter kön
Kvartalsmedelvärden av säsongrensade månadsdata. Tusental

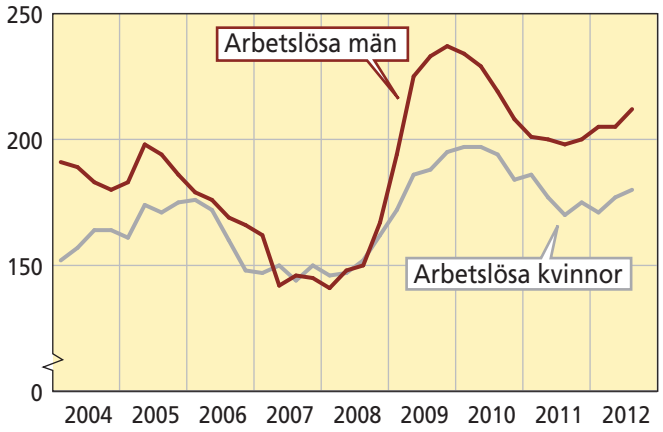

Källa: AKU och egna beräkningar *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

1 Avser heltidsstuderande som sökt och kunnat ta ett arbete under perioden.

Att arbetslösheten ökade mer än sysselsättningen tredje kvartalet har därför delvis sin förklaring i att andelen personer med en svag förankring på arbetsmarknaden som sökte en sysselsättning var fler än tidigare. Dessa grupper omfattar studerande ungdomar och utrikesfödda med liten erfarenhet från den inhemska arbetsmarknaden.

Fler personer sökte sig till arbetsmarknaden

Fler personer sökte en sysselsättning på arbetsmarknaden tredje kvartalet. Flödesstatistik från AKU visar att övergångsandelen mellan personer utanför arbetskraften till personer i arbetslöshet och personer utanför arbetskraften till personer med anställning ökade jämfört med motsvarande kvartal föregående år. Sannolikheten för den arbetslöse att få en tidsbegränsad anställning ett kvartal senare försämrades med 2,3 procentenheter till 21,1 procent, jämfört med motsvarande kvartal föregående år. Chansen för tidsbegränsade anställda att få en tillsvidareanställning var oförändrad på 10,3 procent, jämfört med tredje kvartalet föregående år. Ungdomar i åldern 15–24 år, risk för arbetslöshet ökade med 0,2 procentenheter till 5,1 procent tredje kvartalet. Det bör beaktas att även om arbetslösrisken för ungdomar ökade så var det åldersgruppen med lägst andel långtidsarbetslösa, dvs. personer med en sammanhängande arbetslöshetstid på minst 27 veckor. Ungdomar står för 37 procent av andelen arbetslösa och 18 procent av andelen långtidsarbetslösa.

Jobbchanser
Övergångsandelar mellan olika tillstånd på arbetsmarknaden från föregående kvartal (15–74 år). Procent

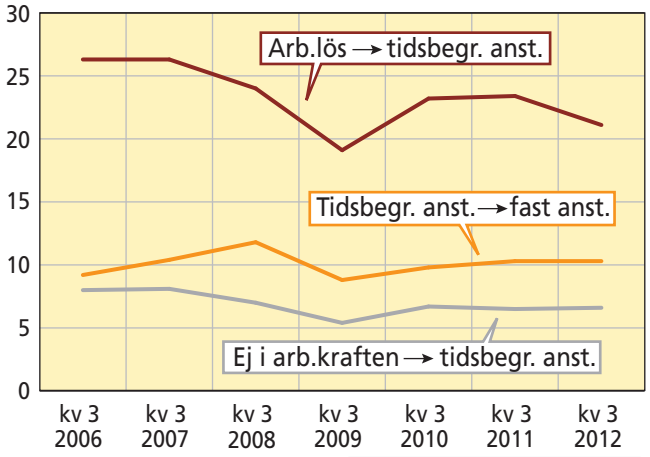

Källa: AKU *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

En nedåtgående arbetsmarknadskonjunktur

Samtidigt som andelen arbetslösa ökade i samma takt som föregående kvartal utvecklades andelen lediga jobb[1] svagare än kvartalet innan, säsongsrensat. Genom att kombinera informationen om andelen lediga jobb[2] med andelen arbetslösa kan matchningseffektiviteten åskådligöras med en så kallad Beveridgekurva. En rörelse utmed kurvan visar en konjunkturmässig förändring i efterfrågan på arbetskraft. När arbetsmarknadskonjunkturen försvagas ökar den relativa arbetslösheten och andelen lediga jobb minskar. Tredje kvartalet rörde sig Beveridgekurvan huvudsakligen utmed kurvan, med ett mindre skift uppåt som tyder på en nedgång i arbetsmarknadskonjunkturen.

Andelen lediga jobb i förhållande till andelen arbetslösa 15–74 år (Beveridgekurva)
Kvartalsmedelvärden av säsongrensade månadsdata. Procent av arbetskraften

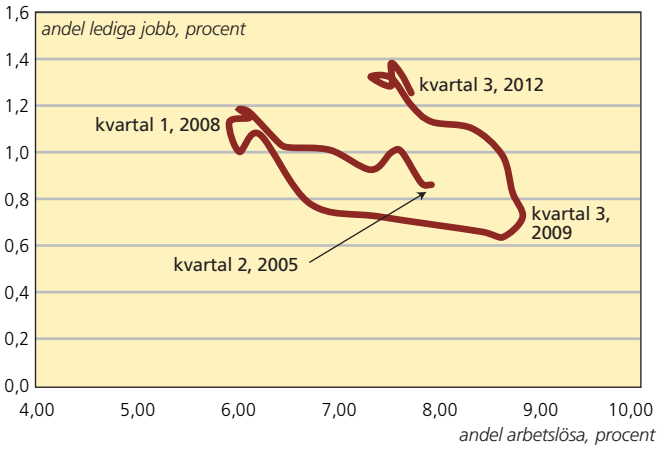

Källa: AKU, KV och egna bearbetningar *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Korrigerat för säsong- och kalendereffekter minskade antalet lediga jobb med 5,7 procent från kvartalet innan. Det kan jämföras med en nedgång med 2,9 procent andra kvartalet och en ökning med 7,5 procent första kvartalet 2012. Antalet lediga jobb inom privat sektor[3] fortsatte sin negativa utveckling och minskade med 5,4 procent jämfört med föregående kvartal. Den akuta arbetskraftsbristen, antalet vakanser, inom privat sektor sjönk med 4,5 procent.

Faktiska värden från Konjunkturstatistik över Vakanser (KV) visar att antalet lediga jobb inom tillverknings- och utvinningsindustrin minskade kraftigt med 39,9 procent jämfört med samma kvartal året innan. Antalet lediga jobb för övriga näringsgrenar i KV innehöll stora statistiska felmarginaler och är därför osäkra och därmed svåra att bedöma.

Enligt arbetsmarknadsstatistik från arbetsförmedlingen ökade antalet varsel kraftigt med 52 procent under tredje kvartalet 2012 jämfört med motsvarande kvartal 2011. Totalt varslades 15 200 personer om uppsägning, jämfört med 10 100 personer motsvarande kvartal året innan. September månad varslades 7 300 personer om uppsägning, vilket nästan är i nivå med september månad under krisåren 2008 och 2009 då 8 000 respektive 7 600 personer varslades.

1 Antalet lediga jobb avser tjänster till vilka arbetsgivaren har påbörjat extern rekrytering av en medarbetare men ännu inte tillsatt någon.

2 Andelen lediga jobb avser antalet lediga jobb som andel av den totala arbetskraften.

3 Med privat sektor avses företag och hushåll med marknadsproduktion eller produktion för egen slutlig användning.

Varslen drabbade främst tillverkningsindustrin med bilindustrin och dess underleverantörer i spetsen men även sysselsättningsintensiva branscher som arbetsförmedling, bemanning och andra personrelaterade tjänster. Även byggnäringen drabbades hårt. Det finns en tendens att arbetsgivare verkställer färre varsel än utannonserat, och sambandet mellan antalet varslade och ökningen av antalet arbetslösa är därför svagt. Det starkaste statistiska sambandet finner man med två kvartals eftersläpning, vilket motsvarar tiden som behövs för att omvandla ett allmänt varsel till uppsägning av specifika personer.

Lediga jobb och vakanser, privat sektor
Säsongrensade kvartalsvärden. Tusental

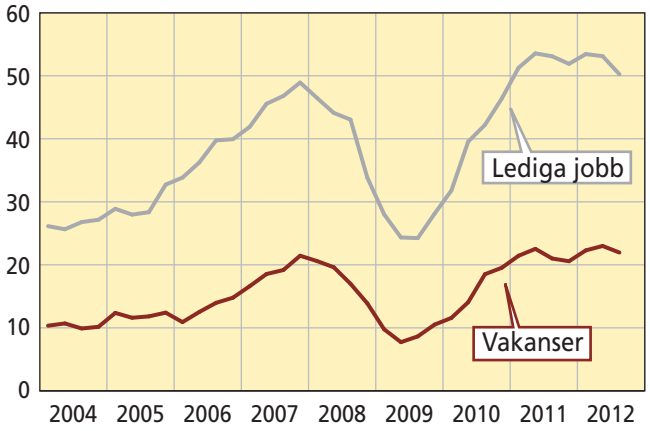

Källa: Konjunkturstatistik över vakanser (KV) och egna beräkningar *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

En svag förbättring av antalet arbetade timmar

Efter en svagt negativ utveckling de senaste två kvartalen ökade antalet arbetade timmar med 0,2 procent, säsongrensat och jämfört med föregående kvartal. Ökningen var större bland kvinnor än män. Antalet arbetade timmar uppgick i genomsnitt till 143 miljoner per vecka.

Det faktiska antalet arbetade timmar, ej korrigerat för säsongs- och kalendereffekter var i genomsnitt 128,7 miljoner per vecka enligt uppgifter från AKU. Antalet övertidstimmar ökade med 5 procent och antalet övertidstimmar mot ersättning var oförändrad jämfört med motsvarande kvartal 2011. Andelen övertidstimmar mot ersättning minskade således med 3,7 procentenheter till 73,8 procent. Antalet frånvarotimmar ökade med 2,1 procent och uppgick till 54,6 miljoner per vecka. Av dessa var en tre fjärdedelar semesterfrånvaro vilket är vanligt förekommande för tredje kvartalet. Antalet frånvarotimmar på grund av semester ökade med 0,7 procent medan antalet frånvarotimmar på grund av sjukdom ökade med 4,9 procent i jämfört med motsvarande kvartal 2011.

Arbetade timmar 15–74 år
Säsongrensade kvartalsvärden.
Miljoner timmar per vecka

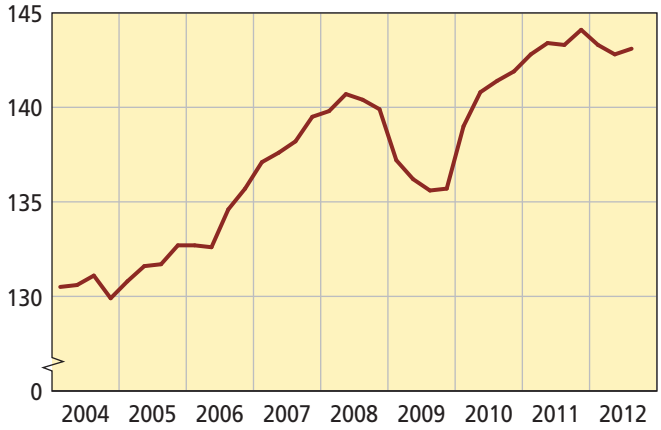

Källa: AKU och egna beräkningar *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Kontaktperson: Antonio Espinoza, 08-506 949 82

Utveckling av några indikatorer på arbetsmarknaden

År	*Kvartal*	*Antal sysselsatta 15–74 år*	*Andel sysselsatta av befolkn. 15–74 år*	*Antal arbetslösa 15–74 år*	*Andel arbetslösa av arb.kraften 15–74 år*	*Antal personer utanför arb.kraften 15–74 år*	*Arbetade timmar 15–74 år*	*Antal lediga jobb*	*Antal varsel*
		1 000-tal	*Procent*	*1 000-tal*	*Procent*	*1 000-tal*	*1 000-tal*	*1 000-tal*	*1 000-tal*
2006	1	4 310	64,3	367	7,9	2 024	139 250	49	10
	2	4 426	65,8	387	8,0	1 912	134 680	48	8
	3	4 530	67,2	307	6,3	1 905	120 890	44	8
	4	4 452	65,9	284	6,0	2 023	142 920	45	11
2007	1	4 432	65,4	323	6,8	2 020	143 430	53	9
	2	4 543	66,9	335	6,8	1 917	139 750	61	6
	3	4 639	68,1	269	5,5	1 905	124 500	52	7
	4	4 549	66,6	264	5,5	2 018	146 720	52	8
2008	1	4 520	66,0	302	6,3	2 030	140 660	57	9
	2	4 624	67,3	339	6,8	1 907	149 470	55	15
	3	4 674	67,9	280	5,7	1 932	124 160	48	14
	4	4 554	65,9	298	6,1	2 058	147 060	36	57
2009	1	4 466	64,5	380	7,8	2 080	139 210	38	50
	2	4 525	65,2	454	9,1	1 966	138 350	36	32
	3	4 548	65,3	399	8,1	2 018	123 410	28	17
	4	4 459	63,8	402	8,3	2 127	138 580	33	17
2010	1	4 434	63,3	446	9,1	2 122	142 800	44	14
	2	4 555	64,9	467	9,3	1 992	146 500	57	10
	3	4 633	65,9	390	7,8	2 004	126 300	49	9
	4	4 563	64,8	361	7,3	2 123	147 900	50	11
2011	1	4 557	64,6	401	8,1	2 099	149 400	66	8
	2	4 661	66,0	419	8,3	1 986	146 900	64	11
	3	4 723	66,7	345	6,8	2 012	128 100	58	10
	4	4 628	65,3	345	6,9	2 119	151 200	55	17
2012	1	4 586	64,6	391	7,8	2 123	150 200	77	17
	2	4 689	66,0	425	8,3	1 994	145 400	80	14
	3	4 753	66,8	370	7,2	1 995	128 700	55	15
Källor:		AKU	AKU	AKU	AKU	AKU	AKU	KV	Af

Nytt produktionsindex över näringslivet

SCB har tagit fram ett nytt produktionsindex över näringslivet. Syftet är att det nya indexet ska kunna användas som analysunderlag.

Produktionsindex över näringslivet tas fram med hjälp av aggregerade indextal från tre andra statistikprodukter: Industriproduktionsindex, Tjänsteproduktionsindex samt Byggproduktionsindex. Till att börja med ska statistiken ses som experimentell, det vill säga den är under uppbyggnad.

Den ekonomiska statistiken påverkas i hög grad av konjunkturförändringar i Sverige och omvärlden. Riksbanken, Konjunkturinstitutet, affärsbanker och andra aktörer på finansmarknaden kommer att kunna använda det nya indexet för att göra analyser av Sveriges ekonomi.

Bakgrunden är att SCB för två år sedan fick en förfrågan från Riksbanken och användarrådet för ekonomisk statistik om att producera det här månatliga indexet för att förbättra BNP-prognoserna.

Eftersom det nya indexet bygger på tre delar är det inte många länder som kan ta fram den här statistiken. I Europa är det endast Sverige och Storbritannien som har den möjligheten eftersom dessa länder är de enda som tar fram Tjänsteproduktionsindex på månadsbasis. Hittills är det bara Sverige som gjort slag i saken och utvecklat Produktionsindex över näringslivet.

Den 14 december publiceras statistiken för första gången på scb.se och då avser uppgifterna oktober månad 2012.

Lager och konjunktur

Stor lagereffekt under finanskrisen

Lagerinvesteringarna och därmed lagerstockarna har minskat något i svensk ekonomi jämfört med början av 90-talet. Sett över tiden har lagerinvesteringarna inte haft någon betydande effekt på BNP:s utveckling. Lagerinvesteringarna fluktuerar emellertid en hel del på kort sikt och har i perioder stor effekt på framförallt de kvartalsvisa BNP-förändringarna. Särskilt under finanskrisen var lagrens bidrag till BNP-förändringen stort, både jämfört med andra länder och med konjunktursvängningarna runt år 2000.

I nationalräkenskaperna är det investeringar i lager som bidrar till BNP, det vill säga hur lagerstockarna förändras under ett kvartal. När lagerbidraget till BNP-tillväxten beräknas, utgår denna följaktligen från förändringen av lagerstockförändringen i de två jämförda perioderna. Lagren minskade kraftigare under BNP-fallet 2008–09 än någon gång tidigare under perioden från1993. Lagerbidraget var –2,1 procentenheter under 2007:kv4–2009:kv1, att jämföra med –0,2 procentenheter under nedgångsfasen 1999:kv4–2001:kv1.

Under återhämtningen 2009:kv1–2010:kv2 var lagerbidraget kraftigt positivt, 2,3 procentenheter, att jämföra med ett negativt lagerbidrag på 0,8 procentenheter under återhämtningen 2001:kv1–2001:kv4. Av diagrammet framgår att lagren fortsatte att minska efter det att återhämtningen inletts 2009. Lagerbidraget blev trots det positivt vilket beror på att minskningstakten dämpades jämfört med föregående period. Det var först under andra kvartalet 2010 som lagren de facto började öka.

BNP-tillväxt och lagerförändring

BNP volymutveckling, lagerförändring miljarder kronor. Säsongrensade värden

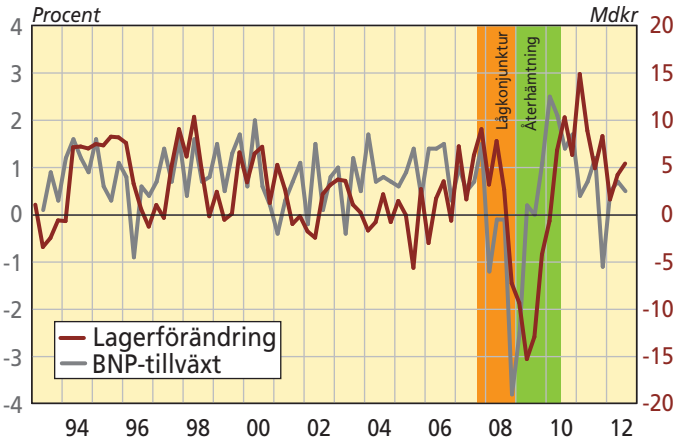

Källa: Nationalräkenskaperna *Data t.o.m. tredje kvartalet 2012*

Sett till olika typer av lager var det industrins lager som bidrog mest till det negativa lagerbidraget under lågkonjunkturen 2007–2009 och återhämtningen 2009–10.

Mot bakgrund av den stora lageravveckling som skedde under finanskrisåren 2008–09 och den åtföljande lageruppbyggnaden, är det av intresse att studera hur storleken på lagerstockarna har återställts sedan konjunkturnedgången 2008 och 2009 och hur de förändrats i ett längre perspektiv.

Minskade lager inom industrin över tiden

Under de senaste 20 åren har det skett en neddragning av lagerstockarna inom tillverkningsindustrin i Sverige. Trots en produktionsökning är lagren lägre idag än de var i mitten av 90-talet. Industriproduktionen har i volym ökat med dryga 30 procent medan lagervolymen[1] minskat med över 15 procent sedan 1995, vilket visar på en stor effektivisering av lagerhållningen inom den svenska tillverkningsindustrin.

Industrins lager delas vanligtvis på tre typer av lager; lager av insatsvaror, produkter i arbete och lager av färdigvaror. Den genomsnittliga lagerstocken för tillverkningsindustrin uppgick 2011 totalt till ca 215 miljarder kronor. Färdigvaror, vilket består av slutprodukter av egen eller främmande tillverkning, är den största lagertypen med ca 46 procent av den totala lagerstocken. Insatsvaror, bestående av råvaror och halvfabrikat som väntar på att sättas in i produktionsprocessen, är den näst största med ca 32 procent. Resterande 22 procent är produkter i arbete som är värdet av de varor som är under tillverkning.

Lagerförändring jämfört med industriproduktionsindex från 1995

Uppdelat på lagertyp. Trend. Index 1995=100

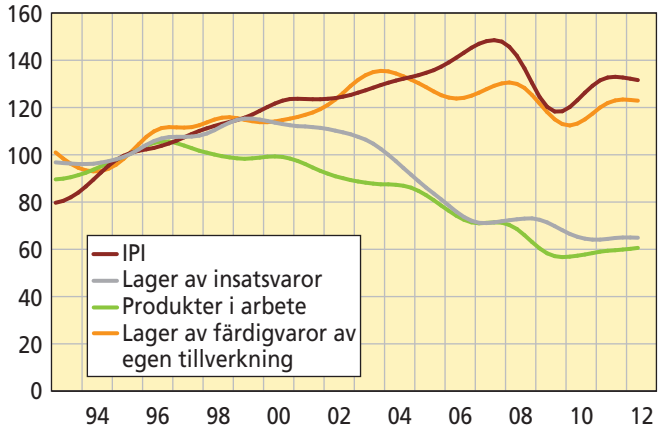

Källa: Industrins lager och industriproduktionsindex *Data t.o.m. andra kvartalet 2012*

1 Lagerstockarna som använts i denna studie är estimerade från SCB:s industrilagerstatistik. De lagerförändringar som publiceras i denna statistik är skillnaden mellan estimerade lagerstockar. För att eliminera de tidsseriebrott som uppstått mellan varje nytt urval har lagerstocken fjärde kvartalet 2011 används och tidsserier bakåt har estimerats baserat på de publicerade lagerförändringarna. Volymberäkningen har sedan gjorts genom att applicera prisindex använda inom industrilagerstatistiken.

Diagrammet ovan visar hur lagret förändrats fördelat på de olika lagertyperna i jämförelse med industriproduktionen sedan 1995. Det ger en bild av en stor effektivisering av lagerhållningen inom de svenska industriföretagen och då främst av lagret av insatsvaror och produkter i arbete. Lagret av färdigvaror har en annan utveckling och följer produktionsutvecklingen väl.

"Just in time" är ett begrepp som ofta används för att beskriva effektivisering av lager för insatsvaror, vilket enkelt uttryckt innebär att det inte ska finnas mer insatsvaror i lager än vad för tillfället behövs för produktionen. Nedgången visar att de svenska industriföretagen sedan 90-talet har blivit bättre på att hushålla med sitt insatsvarulager. Produkter i arbete är den typ av lager som visar störst minskning med en nedgång på 39 procent sedan 1995. Effektivare produktionsprocesser ger kortare produktionstider med följd att värdet av de produkter som finns i arbete minskar. Minskade lager av produkter i arbete är en viktig förklaring till den starka produktivitetsökning som skett inom tillverkningsindustrin under perioden 1999–2006. Att färdigvarorna inte har effektiviserats på samma sätt kan tolkas som att företagen behöver en viss nivå av färdiglager jämfört med produktionen för att kunna serva sina kunder på ett tillfredsställande sätt. Rationaliseringsmöjligheterna har inte varit lika stora för denna lagertyp som för de två övriga.

Lagerförändring jämfört med industriproduktionsindex från 1995

Uppdelat på MIG-bransch. Trend. Index 1995=100

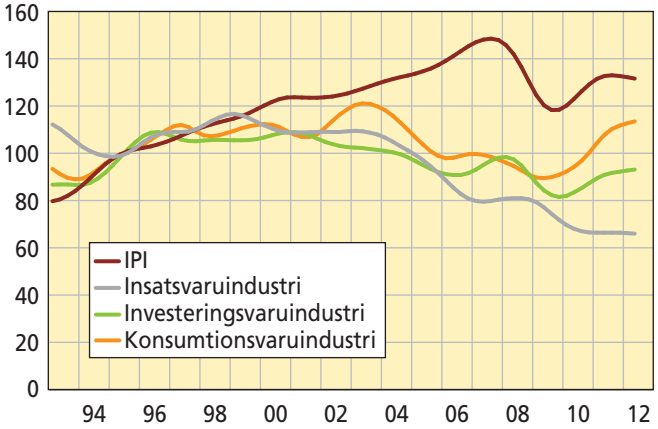

Källa: Industrins lager och industriproduktionsindex

Data t.o.m. andra kvartalet 2012

Det finns skillnader i effektiviseringsgraden av lagerhållningen beroende på bransch. Här harbranscherna delats in efter Main Industrial Grouping (MIG). Neddragning av lagerstocken har framförallt skett i företag som tillverkar investerings- och insatsvaror. Insatsvaruindustrin, som har den största andelen av det totala lagret (48 procent) och av lager av insatsvaror, visar störst effektivisering.

Lagervolym 2011

Procent per lagertyp uppdelad på MIG-bransch

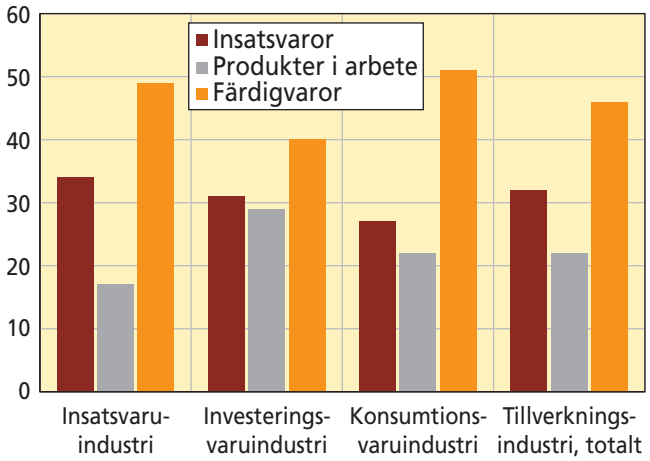

Källa: Industrins lager

Även den näst största branschgruppen investeringsvaruindustrin (36 procent), vilken har stor andel produkter i arbete, visar stor effektivisering. Konsumtionsvaruindustrin, vilken är den minsta av de tre delbranscherna (16 procent) visar inte lika stor effektivisering av lagret.

Oklart samband mellan lagerinvesteringar och konjunktur

Enligt den vanligast förekommande teorin om lager, teorin om buffertlager, så vill företagen hålla en så jämn produktionstakt som möjligt även om omvärldens efterfrågan på deras produkter varierar. Teorin säger då att lager och produktion går i olika riktning under konjunkturen. Det vill säga när efterfrågan är hög så sker leverans från lager för att tillsammans med ökningar i produktionen kunna tillfredsställa efterfrågan. På motsvarande sätt så byggs lager upp när efterfrågan är låg och kompenserar då för minskad extern efterfrågan.

Nedan redovisas variationen runt trend för lager enligt lagerstatistiken och produktionen (förädlingsvärdet) enligt nationalräkenskaperna. Av diagrammet framgår att lagerinvesteringarna haft både cykliskt och kontracykliskt förhållande till produktionen. I de kraftiga konjunkturnedgångarna i början av 90-talet och 2008–2009 utvecklades både produktionen och lager under trend. I den mindre konjunkturuppgången 1995 och den följande konjunkturs-vackan hade lagerinvesteringarna en utjämnande effekt på tillväxten. De minskade under tillväxtfasen och ökade i den följande avmattningen. Även i slutet av den längre tillväxtfasen i mitten av 2000-talet skedde en hel del leveranser från lager samtidigt som det var stark tillväxt i produktionen. Av diagrammet framgår också att färdigvarorna som tidigare nämnts i betydligt högre utsträckning följer produktionen.

Förändringar runt trend
Säsongrensade data

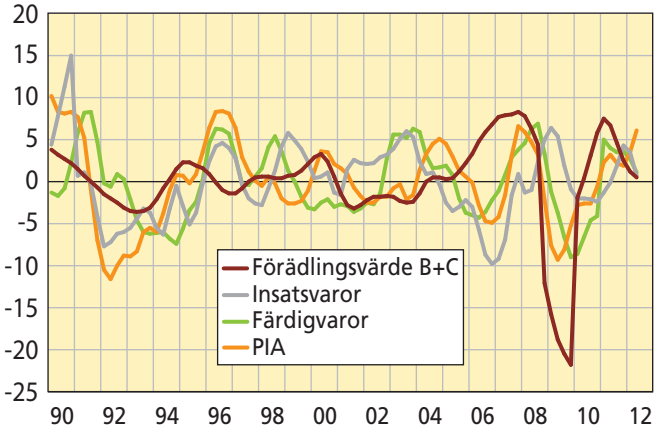

Källa: Nationalräkenskaperna och industrins lager *Data t.o.m. andra kvartalet 2012*

Vid den senaste krisen minskade produktionen kraftigt 4:e kvartalet 2008 och ingen egentlig återhämtning skedde förrän 2010. Trots det stora produktionsbortfallet så lyckades företagen dra ned sina lager. **Produkter i arbete** reagerade snabbt på det stora produktionsbortfallet och föll under trend kvartalet efter att produktionen minskade.

Det dröjde ytterligare ett kvartal innan lagren av **färdigvaror** minskades och ytterligare något kvartal innan företagen kunde dra ned sina **insatsvarulager**. Förklaringar till detta kan vara att det tar sin tid att anpassa lagret av insatsvaror till en lägre produktionstakt och att den kraftiga och snabba nedgången även gjorde att de färdigvaror som producerats inte kunde säljas i planerad omfattning.

Från andra diagrammet framgår att företagen var försiktiga med att öka sina lager i samband med uppgången 2010. Betraktas variationerna kring trend ovan så framgår det emellertid att alla lagertyper ligger över trend de senaste två-tre kvartalen. Den långsiktiga trenden är dock negativ och en konjunkturnedgång tvingar företag att se över sin lagerhållning och produktionsprocess.

Korrelationen mellan lagerinvesteringar totalt, det vill säga inräknat andra lager än industrins lager såsom handelns lager, och BNP visar inte något tydligt kontracykliskt samband. För Sveriges del är korrelationen drygt 0,4 för perioden första kvartalet 1993 till och med tredje kvartalet 2012. I jämförelse med några andra länder så visar till exempel USA ett liknande samband som Sverige mellan svängningar i BNP och lagerinvesteringar med en korrelation på knappt 0,5. Andra länder har emellertid ett tydligare kontracykliskt samband mellan förändringar i BNP och lagerinvesteringar, exempelvis för Norge och Danmark är korrelationen mellan BNP-tillväxten och lagerbidraget mindre än 0,2.

Lager och konjunktur – i ett internationellt perspektiv

Sverige upplevde liksom många andra länder stora svängningar i tillväxt och lagerinvesteringar under finanskrisen. Nedan jämförs lagerhanteringen i svenska företag under finanskrisen med konjunktursvängningarna runt millennieskiftet. Vidare görs även en internationell jämförelse där USA, Australien, Kanada, Storbritannien, Nederländerna, Danmark och Norge studeras.

Konjunkturfaserna har valts ut okulärt utifrån grafer över BNP-tillväxt mätt först som BNP-volym i kvartal t genom volym kvartal t–1. Därefter räknas ett två kvartals glidande medelvärde fram. Det senare görs för att undvika att extremvärden enskilda kvartal ligger till grund för val av start- och sluttidpunkter för de utvalda konjunkturfaserna. Med Sverige som exempel vid finanskrisen har nedgångsfasen satts till 2007kv4–2009kv1 och den åtföljande återhämtningsfasen till 2009kv1–2010kv2.

På motsvarande sätt väljs konjunkturfaser ut för övriga sju studerade länder, såväl i samband med finanskrisen som runt millennieskiftet. Denna ansats betyder att det testas om varje land har egna konjunkturfaser även om de i praktiken ofta är i stort sett sammanfallande tidpunkter.

Utifrån detta har sedan lagerförändringens betydelse för BNP-tillväxten i respektive konjunkturfas studerats. Lagerbidraget definieras som lagerandelen (förändring av lagerändringen dividerat med BNP-förändringen) multiplicerad med BNP-tillväxten. Lagerbidraget redovisas för varje lands unika konjunkturcykler. Eftersom faserna oftast är olika långa redovisas genomgående lagerbidrag per kvartal för att få bättre jämförbarhet.

Det visar sig att finanskrisen skiljer sig dramatiskt från den mer normala recessionen 1999–2001 i det att lagren har klart större betydelse för BNP-utvecklingen i både nedgångsfasen och återhämtningen. Inte minst för Sverige var lagerpåverkan klart mer negativ än vid konjunkturnedgången i början av 2000-talet då Sverige i stort hade samma lagerbidrag som genomsnittet. I återhämtningsfasen 2001 var lagerbidraget för Sverige negativt. Sveriges lagerandel var –19 procent under recessionen 1999–2001 och åtföljande återhämtningsfaser, att jämföra med ett genomsnitt för jämförda sju länder på 12 procent

Av jämförelsen framgår att Sveriges lagerbidrag är mer negativt i nedgångsfasen 2007–09 och mer positivt i återhämtningsfasen 2009–10 jämfört med de övriga sju länder som jämförts. Som andel av BNP-tillväxten så utgör emellertid lagerbidraget för Sverige en mindre andel än genomsnittet för övriga länder i tillväxtfasen 2009–2010. Lagerbidraget på 0,5 procentenheter per kvartal i uppgångsfasen 2009–10 utgör 38 procent av BNP-uppgången på 1,2 procent. Motsvarande genomsnitt för övriga länder är en lagerandel på 64 procent men där är BNP-uppgången lägre, 0,6 procent. Lagerandelen är särskilt hög under återhämtningsfasen 2009–10 för länder som Storbritannien (198 procent), Nederländerna (117 procent) och USA (76 procent).

Nedgångsfas 1999–2001
Kvartalsgenomsnitt. Säsongrensade data

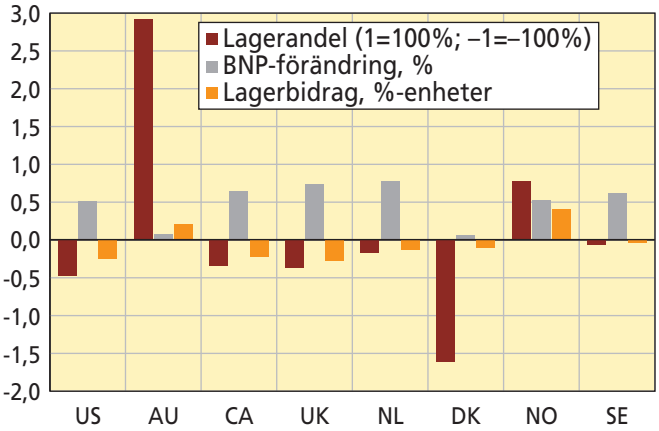

Källa: Ecowin
*Anm. Lagerbidrag = lagerandel * BNP-förändring*

Nedgångsfas 2007–2009
Kvartalsgenomsnitt. Säsongrensade data

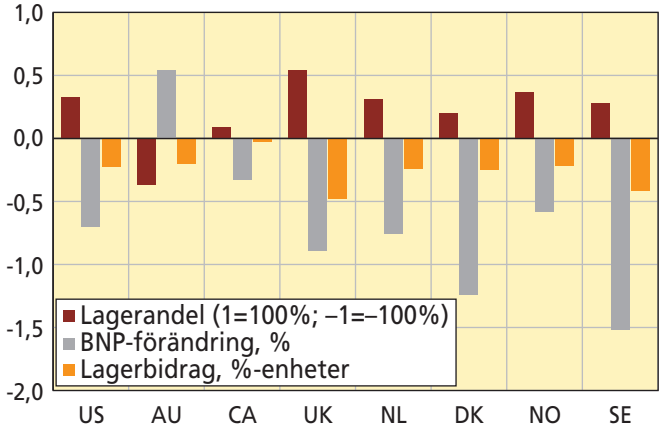

Källa: Ecowin
*Anm. Lagerbidrag = lagerandel * BNP-förändring*

Återhämtningsfas 2001–2002
Kvartalsgenomsnitt. Säsongrensade data

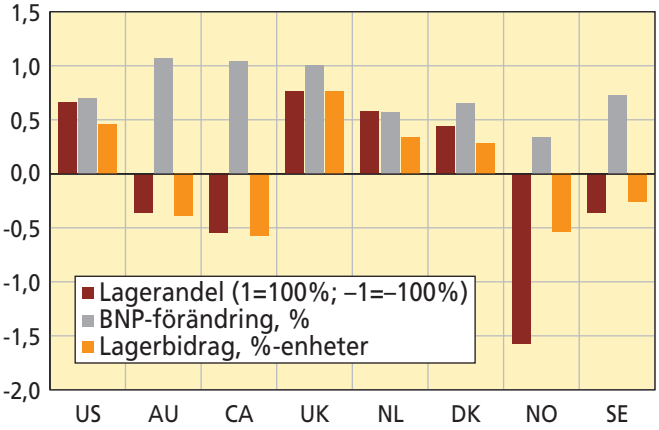

Källa: Ecowin
*Anm. Lagerbidrag = lagerandel * BNP-förändring*

Återhämtningsfas 2009–2010
Kvartalsgenomsnitt. Säsongrensade data

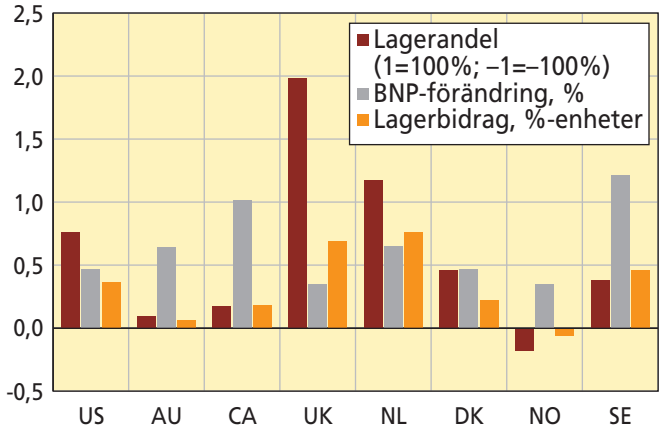

Källa: Ecowin
*Anm. Lagerbidrag = lagerandel * BNP-förändring*

Sammanfattningsvis kan konstateras att lagren av insatsvaror och investeringsvaror i svensk ekonomi trendmässigt har minskat sedan slutet av 90-talet medan färdigvaror ökat i takt med stigande produktionsnivåer.

Vid de två stora nedgångar som skett i ekonomin sedan 1990 har företagen reagerat med att dra ned sina lager kraftigt. I de mer normala konjunktursvängningarna har lagren haft ett mer kontracykliskt förlopp.

Sverige hade i ett internationellt perspektiv stora svängningar i BNP under den finansiella krisen. Lagrens bidrag som andel av BNP-förändringarna var ungefär som genomsnittet för de länder som jämförts i artikeln.

Kontaktpersoner: Henrik Romanov 019-17 63 92, Karl-Johan Bergström 08-506 942 37

Summary

GDP growth sustained by consumption

The Swedish economy kept up a reasonable pace during the third quarter. The main driver of growth was domestic consumption, despite a high level of household savings. As regards the business sector, production increased in both the goods and services industries. Hours worked decreased in the goods industries, which implies that greater productivity is the reason for the rise in production.

Seasonally adjusted and compared to the second quarter, GDP rose by 0.5 percent in the third quarter. This is a relatively good figure seen in a longer-term perspective. Average growth per quarter has been slightly less than 0.6 percent since the year 2000. The Swedish economy is also performing well in an international perspective but is no longer among the very fastest-growing countries. GDP in the Eurozone decreased by 0.1 percent in the third quarter compare to the quarter before. In the United States, GDP rose by 0.7 percent.

Gross domestic product (GDP) and hours worked in the whole economy

Percent change from previous quarter. Seasonally adjusted GDP and hours worked

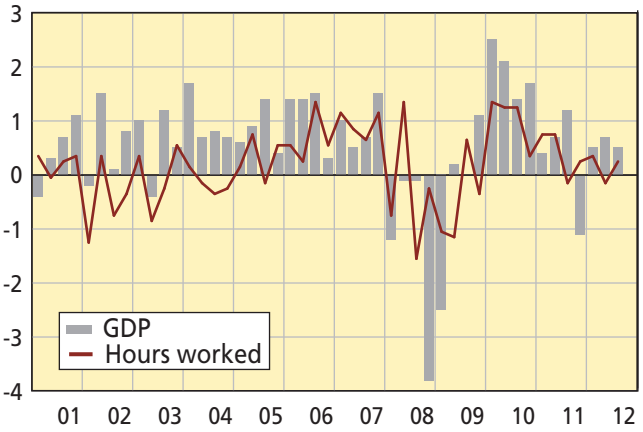

Source: National accounts

Data up to and including third quarter 2012

The recovery after the financial crisis still rests on a shaky foundation for the world economy. Economic signals are diffuse, with a positive trend in the US and China, while growth continues to be sluggish in Europe. Despite showing strength after the fall in exports in the final quarter of last year, indicators over the last few months point to obvious weaknesses in the Swedish economy. The underlying tone in Swedish goods exports was, however, relatively upbeat towards the end of the summer. In the third quarter, Swedish goods exports taken as a whole developed more strongly than global trade and was considerably better than other industrial countries. Measured at an annual rate, the trend was admittedly negative, but that is mainly due to a substantial decline in the fourth quarter of last year. The annual rate of imports also fell, but not as much as exports which means that foreign trade in goods made a negative contribution to GDP growth. As far as services are concerns, both exports and imports decreased in annual rate terms, but since the fall in exports was greater, growth in trade in services was not affected negatively.

Household consumption has slowed somewhat over the last few quarters and increased only slightly in the third quarter. After stagnant consumption growth in the second quarter, the increase was adjusted for seasonal variations by 0.2 percent between the second and third quarter. Despite the weak pace of growth, household consumption was still the strongest driver of economic growth, contributing 0.7 percentage points in the third quarter. In addition, public consumption made a positive contribution to GDP growth of 0.3 percentage points. The gap between the real income increases of households and consumer expenditure has grown considerably compared to the previous quarter, which is an indication that households are being more cautious and prioritising a surplus in their budgets.

In the business sector, production increased slightly in the third quarter compared to the quarter before. Despite a subdued economy during the autumn, businesses offered reasonable resistance up to the end of the third quarter. Both goods production and services production contributed positively to the increase in production in the business sector.

Gross fixed capital formation has recorded two slightly weaker quarters. The third quarter saw no major surprises and in parity with the previous quarter, the trend remained weak. Investments in housing in particular show a weak trend.

Labour supply continued to increase in the third quarter, mainly because more people were looking for work. The increased supply has primarily led to higher unemployment, which now rose much more substantially than the previous quarter. Employment increased weakly in the third quarter, but the number of redundancies rose dramatically particularly towards the end of the quarter.

Inventory investments and hence inventory stocks have decreased slightly in total compared to the beginning of the 1990s. In a long-term perspective, inventory stocks have not therefore had any significant effect on GDP growth. Inventory investments have however fluctuated somewhat in the short term and have periodically had a very substantial effect mainly on the quarterly changes in GDP. The contribution of inventory stocks to the change in GDP was particularly significant during the financial crisis, both in comparison to other countries and compared to the economic fluctuations around the turn of the millennium. A study of inventory investments and the economic cycle has been presented in a theme article.

Ansvarig utgivare:

Monica Nelson Edberg

Frågor om innehållet i denna publikation kan ställas till:

Peter Buvén, redaktör	08-506 945 28
Martin Daniels, redaktör	08-506 942 64
Thomas Bjurenvall	08-506 945 74
Antonio Espinoza	08-506 949 82
Johannes Holmberg	08-506 945 11
Magnus Saltveit	08-506 949 84

Medskribenter:

Karl-Johan Bergström, nationalräkenskaper

Henrik Romanov, nationalräkenskaper

Grafisk form:

Monica Andersson	08-506 943 62

Förfrågningar kan även göras via e-post med adress: förnamn.efternamn@scb.se.

Sveriges ekonomi – Statistiskt perspektiv

ISSN 1653–3828

URN:NBN:SE:SCB-2012-A28TI1204_pdf (pdf)